MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA
POLICIJOS VEIKLOS KATEDRA

INETA STANKEVIČIŪTĖ
MAGISTRO IŠTĘSTINĖS STUDIJOS
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLA

KORUPCIJA POLICIJOS SISTEMOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė
Prof. hab. dr. Žaneta Simanavičienė

Kaunas,
2022

TURINYS

ĮVADAS....3

1. KORUPCIJOS SAMPRATA....7

1.1 Korupcijos samprata mokslinėje literatūroje....7

1.2 Korupcijos rūšys, formos, bruožai....15

1.3 Korupcijos apibrėžtis nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose....22

1.4 Korupcijos pasireiškimo priežastys ir pasekmės policijos sistemoje....25

2. KORUPCIJOS POLICIJOS SISTEMOJE TYRIMO METODOLOGIJA....30

2.1 Korupcijos priežasčių tyrimo metodologinis pagrindimas....30

2.2 Korupcijos priežasčių tyrimo organizavimas....32

3. KORUPCIJOS POLICIJOS SISTEMOJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ....34

3.1 Kovojančios su korupcija organizacijos....34

3.2. Korupcijos Lietuvoje statistinių duomenų analizė....38

3.3 Gyventojų nuomonės dėl korupcijos policijos sistemoje rezultatų analizė....43

IŠVADOS....55

PASIŪLYMAI....57

SANTRAUKA....58

SUMMARY....59

PRIEDAI....61

LITERATŪROS SĄRAŠAS....65

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ....72

ĮVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Nusikalstamumas yra vienas iš specifinių socialinių teisinių reiškinių, su kuriuo susiduria visas pasaulis. Skiriasi tik šio reiškinio mastai, raiškos formos, problemos sprendimo būdai bei priemonės. Tai priklauso nuo šalies socialinės, ekonominės, politinės padėties, istorinių, kultūrinių tradicijų, visuomeninių teisinių santykių, raidos ir intensyvumo, jų harmonijos ar disharmonijos lygio, evoliucinio ar revoliucinio vystymosi pobūdžio. Seniai pastebėta, kad stabiliose valstybėse nusikalstamumo lygis taip pat neauga, o socialinių krizių, radikalių permainų laikotarpiu nusikalstamumas paprastai didėja.

Visose pasaulio valstybių tarnybose labai dažnai susiduriama su tokiu reiškiniu kaip korupcija. „Korupcija yra viena iš nacionalinių grėsmių valstybei ir vienas iš pavojingiausių socialinių reiškinių, keliantis grėsmę žmogaus teisėms, demokratijai ir teisinei valstybei, iškreipiantis socialinį teisingumą, sąžiningą konkurenciją, verslo sąlygas, mažinantis ekonomikos augimą, keliantis pavojų valstybės valdymui, valstybės ar savivaldybių įstaigų stabilumui ir visuomenės moralei.“[1] Šis reiškinys žinomas nuo pat senovės, kai buvo pradėtas įgyvendinti viešasis interesas ir atsirado visuomenės pasitikėjimu grindžiama valstybės tarnyba. Istoriškai susiklostė, kad anksčiau buvusios korupcijos pasireiškimo formos keičia naujos korupcijos subjektai – nuo pavienių asmenų pereinama prie grupių. „Visa tai daro neigiamą įtaką šalies ekonomikos plėtrai, griauna gyventojų pasitikėjimą valstybinėmis institucijomis, taip pat ir pačia valstybe, t. y. korupcija kaip reiškinys, kuriame susipina įvairūs moraliniai, socialiniai, teisiniai ir politiniai dalykai, kelia didelę grėsmę teisinei valstybei, demokratijai, žmogaus teisėms.“[2] Dėl šių priežasčių atsirado būtinybė ieškoti būdų, kaip sumažinti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas bei šalinti korupcijos atsiradimo sąlygas. Atsižvelgiant į visuomenėje susidariusią problemą, atsirado mokslininkai ir tyrėjai, pradėję aiškintis, gilintis ir analizuoti korupcinio pobūdžio veiksmų esmę, atsiradimo priežastis, kokias tai pasekmes sukelia ir kaip būtų galima kovoti su ja.

Anot Jolantos Palidauskaitės (2006), korupcija yra endeminė ir jos yra visur, kur tik galima pasinaudoti savo padėtimi siekiant pasipelnyti.[3] Pagal „Transparency International“ Lietuvos skyriaus (toliau – TILS) pateiktus Lietuvos korupcijos žemėlapyje organizacijos

[1] „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“, e-seimas, žiūrėta 2021-06-30, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e499812cbbe11e49bcec506eeda6c5f

[2] Tomas Ustila, „Korupcijos ypatumai teismų sistemoje ir kovos su ja metodai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2009), 3, https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1788383/datastreams/MAIN/content

[3] Jolanta Palidauskaitė, „Korupcijos sklaidos formos Lietuvoje: tarp sovietinio palikimo ir rinkos padiktuoto pragmatizmo“, *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 18 (2006): 64, http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z18/Nr18_6_Palidauskaite.pdf

„Vilmorus“ susistemintus duomenis 2020 m. lapkričio – 2021 m. sausio mėn. tarp kitų aktualių problemų (po mažų atlyginimų, sveikatos apsaugos problemų, didelių kainų ir bedarbystės) korupcija užėmė 5-tą vietą. Lyginant su 2019 m., kad tai rimta problema, nurodė mažiausias kiekis apklaustųjų (buvo 36%). Tai žemiausia rodiklio reikšmė nuo 2007 m.[4] Pagal pateiktus duomenis matome, kad visose šalies institucijose, tarnybose, kurių darbuotojai arba tarnautojai turi tam tikrus pagal užimamas pareigas suteikiamus įgaliojimus, egzistuoja tam tikro lygio korupcijos pasireiškimo tikimybė. Viena iš šalies institucijų yra Lietuvos policija. Iš masinių informavimo šaltinių: radijo, internetinių puslapių, televizijos vis dar girdime, kad tarnybos metu policijos pareigūnas iš Lietuvos Respublikos piliečio paėmė kyšį arba kad dirba korumpuotai. Lietuvos policija yra viena iš institucijų, kuri privalo užtikrinti įstatymų laikymosi skaidrumą, vykdyti įstatymus ir juos gerbti. Policijos pareigūnas dirbdamas neskaidriai, nesąžiningai, korumpuotai ir paėmęs kyšį nesilaiko ne tik Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekso nuostatų[5], bet ir padaro nusikalstamą veiką, kuri yra baudžiama pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą[6]. Tokiais veiksmais „nusižengęs valstybės tarnautojas pakenkia savo reputacijai, yra nepagarbus ne tik konkrečiam kolektyvui, bet ir paveikia visuomenės nuomonę apie valstybės tarnautojus kaip tam tikrą profesinę grupę, taip pat bendrą nuomonę apie šalies ar vietos valdžią“[7]. Įsitraukus į nusikalstamą veiklą, pareigūnas ne tik rizikuoja karjeros galimybėmis ir turi atsakyti už savo veiksmus, bet ir priverčia suabejoti valstybės gyventojus, kyla nepasitikėjimas policijos pareigūnais ir taip padaroma žala valstybei.

Temos naujumą diktuoja patys procesai, vykstantys korupcijos nusikaltimų srityje. Situacijos nuolat kinta. Apie korupciją kaip socialinį reiškinį parašyta nemažai mokslinių darbų, pavyzdžiui, Jolantos Piliponytės mokslinis straipsnis „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“[8], Lauryno Pakštaičio daktaro disertacija „Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal LR Baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos“[9], Aidos Raudonienės straipsniai „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“[10], „Korupcijos kategorijų

[4] „Lietuvos korupcijos žemėlapio tyrimas“, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, žiūrėta 2021m. gruodžio 2 d., https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437
[5] „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas“, e-seimas, žiūrėta 2021m. gruodžio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6d07b690968c11e8aa33fe8f0fea665f
[6] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, infolex, žiūrėta 2021m. gruodžio 2 d., http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150
[7] Jolanta Palidauskaitė, *Etika valstybės tarnyboje* (Kaunas: Technologija, 2010), 54.
[8] Jolanta Piliponytė, „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas,* 2 (2004), https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/5965/4873
[9] Laurynas Pakštaitis, „Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitete, 2004), https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17897/Disertacija_Pakstaitis.pdf?sequence=1&isAllowed=y
[10] Aida Raudonienė, „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“, *Jurisprundencija,* 32, 24 (2002), https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3542/3334

analizė“[11], užsienio valstybių autorių darbai: Rustam Zufarov „Korupcijos samprata ir kai kurios prevencijos priemonės“[12], Zhanna Semchuk, Iryna Zharoskaya ir Olga Merdova, „Korupcija kaip neigiamas socialinis reiškinys, stabdantis valstybės ekonominę plėtrą“[13] ir kiti.

Tyrimo problema. Kokios priežastys lemia, kad policijos institucijoje tebegyvuoja korupcijos apraiškos?

Tyrimo objektas. Korupcija policijos sistemoje.

Tyrimo tikslas. Išnalizuoti korupcijos Lietuvos policijos sistemoje priežastis bei nustatyti nusikalstamos veikos padarinius.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti korupcijos sampratą;
2. Nustatyti korupcijos apibrėžtį nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose;
3. Nustatyti korupcijos policijos institucijoje priežastis ir padarinius;
4. Išnagrinėti korupcijos statistiką policijoje;
5. Atlikti korupcijos atsiradimo priežasčių Lietuvos policijos sistemoje analizę.

Darbo šaltiniai ir metodai. Darbo tyrimo pagrindas: Lietuvos teisės aktai, kriminologijos, kriminalistikos, baudžiamojo proceso ir kitų mokslo šakų literatūra. Siekiant įsigilinti į korupcijos sampratą ir pateikti savitą požiūrį, buvo remtasi Lietuvos ir užsienio mokslininkų literatūra. Magistro baigiamajame darbe remtasi bendraisiais teoriniais tyrimo metodais: mokslinės literatūros analizė, apklausa lyginamuoju teisiniu, loginiu, istoriniu požiūriais, sisteminė analizė. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą atidžiai ir kritiškai įvertinta korupcijos samprata, rūšys, pateiktas savitas požiūris, parodyta korupcijos situacija Lietuvoje ir policijos sistemoje. Atlikta įvairių autorių korupcijos sampratos palyginamoji analizė, palyginti Lietuvos korupcijos žemėlapių duomenys. Įvertinant korupcijos priežastis atlikta anketinė apklausa. Taikant apibendrinimo metodą, buvo susisteminta naudota literatūra, gauti empiriniai tyrimo duomenys, formuluojami pagrindiniai darbo ir tyrimo teiginiai.

[11] Aida Raudonienė, „Korupcijos kategorijų analizė“, *Jurisprundencija*, 41, 33 (2003), https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426/3221
[12] Rustam Zufarov, „Concept of corruption and some prevention measures“, *ProAcademy*, 1, 2 (2018), https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1115&context=proacademy
[13] Zhanna Semchuk, Iryna Zharoskaya ir Olga Merdova, „Corruption as a negative social phenomenon hindering the economic development of the state“, Baltic journal of economic studies, 4, 4 (2018), http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/476/pdf

Tyrimo struktūra. Magistro darbas yra suskirstytas į tris skyrius, o šie skirstomi į poskyrius. Pirmoje dalyje analizuojama korupcijos samprata, pagrindiniai bruožai, korupcijos rūšys, priežastys. Antroje darbo dalyje pateikiama tyrimo metodologija. Trečia darbo dalis skirta korupcijos priežastims atskleisti. Darbo pabaigoje pateikiamas išvados ir naudotos literatūros sąrašas.

Ginamieji teiginiai. Lietuvos policijos sistemoje susiduriama su korupcijos problemomis. Lietuvos policijos departamentas neužtikrina korupcijos išnykimo sistemoje.

1. KORUPCIJOS SAMPRATA

Šiame skyriuje analizuojami kovos su korupcija būdų policijos sistemoje teoriniai aspektai. Siekiant išanalizuoti korupcijos sampratą ir pateikti savitą požiūrį, buvo apžvelgtajos istorija, rūšys, lygiai, formos ir apibrėžtys nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose, atlikta užsienio ir Lietuvos mokslininkų darbų ir kitos literatūros teorinė analizė.

1.1 Korupcijos samprata mokslinėje literatūroje

„Korupcijos socialinis fenomenas egzistuoja nuo senovės kaip viena labiausiai paplitusio ir itin kenksmingo valstybės tarnybai elgesio formų.“[14] Tai nėra šiuolaikinis reiškinys. Ji jau seniai buvo žinoma, tuo pačiu metu, kai susiformavo pirmosios žmonijai žinomos jėgos struktūros.

Tomaszas Grzegorzas Grosse'as (2000) analizuodamas istorinę korupcijos kaip reiškinio raidą, išskiria šiuos pagrindinius šaltinius, kuriuose sutinkamos pirmosios korupcijos apraiškos:

- „seniausias liudijimas apie korupciją yra dokumentas iš Asirijos, kuris buvo parašytas beveik prieš 5 400 metų.“[15] Tą patvirtina „1997 m. gruodį Sirijoje, Rakkos mieste danų archeologų atrasti ir paskelbti apie 150 dantiraščio raštų. Šiuose raštuose teigiama, kad šioje vietovėje buvęs asirų civilizacijos, egzistavusios XIII a. pr. Kr., administracinis centras. Rastas specialus archyvas, priklausęs institucijai, atitinkančiai šių dienų vidaus reikalų ministeriją. Jame sukaupti duomenys apie kyšius ėmusius valdininkus.“[16]
- „Pirmą darbą apie korupciją – Arhashastra – parašė Indijos karalius Kautila prieš 2000 metų, kuriame buvo aptarta korupcija, akcentuotos neigiamos korupcijos pasekmės ekonomikai bei išdėstyti raginimai su ja kovoti;
- Aleksandrijos patriarchas Kirilas, siekdamas paveikti imperatoriaus Teodozijaus II rūmų tarnautojus, buvo ėmęsis milžiniško papirkinėjimo;
- Dantė patalpino korumpuotus tarnautojus „giliausiame pragaro lygyje“, o Šekspyras nurodė korupciją kaip esminį daugelio dramų motyvą;
- Tuo tarpu Amerikos Konstitucijos kūrėjai korupciją įvardijo kaip vieną iš dviejų pagrindinių priežasčių, dėl kurių būtų galima atšaukti prezidentą iš einamų pareigų.

[14] Gintarė Šatienė, „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“, *Jurispundencija* 65, 57 (2005): 113, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3118/2919

[15] Tomasz Grzegorz Grosse, *Antikorupciniai veiksmai ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse,* Florencija (2000), https://www.batory.org.pl/ftp/program/przeciw-korupcji/pk0001.pdf

[16] Measures to prevent corruption, *Study of European Centre for Parliamentary Research and Documentation in the EU Member States*., Strasbourg (1999) cituota iš: Viktoras Justickis, *Kriminologija,* (Vilnius: Lietuvos teisės universistetas, 2001), 334

- Pirmosios Žečpospolitos laikais, kada tuometinė politinė sistema buvo paremta visapusiškais paslaugų ryšiais ir sudarė sąlygas masiniams papirkinėjimams, buvo įsigalėjusi tarnybos vietų ir net bajorytės pirkimo tradicija.“[17]

Pagal J. Bergmanną., kuris taip pat tyrinėjo korupcijos kaip reiškinio atsiradimą bei paplitimą, išskiria šias pagrindines korupcijos raidos tendencijas:

- „Egipte 1300 m. pr. Kr. dvasininkai jei jie, atlikdami teisėjų pareigas, buvo veikiami kieno nors įtakos, buvo baudžiami mirtimi;
- Konfucijus (551–479 m. pr. Kr.) korupciją laikė viena esminių visuomenės blogybių.
- Antikoje (Tukididas, Platonas, Aristotelis), Romos Imperijoje (Ciceronas), Vakarų krikščionybėje (Augustinas), Italų humanizme korupcija buvo apibūdinama kaip moralinio nuosmukio procesas ir institucinės tvarkos krizė.“[18]

Šalia visų aukščiau minėtų šaltinių, kuriuose randame duomenų apie korupciją, jos atsiradimą ir paplitimą, būtina paminėti ir vieną iš seniausių šaltinių Biblijoje. Joje randame tokias su korupcija susijusias nuostatas: „Neimsi kyšių, nes kyšiai apakina pareigūnus ir iškraipo teisiųjų reikalą“[19], „Teisingumo neiškraipyk, šališkumo nerodyk, kyšio neimk, nes kyšis aptemdo išmintingųjų akis ir iškraipo teisiųjų bylą.“[20]

Kai Lietuva buvo carinės Rusijos dalimi, vėliau ir Sovietų Sąjungos šalimi, kyšiai buvo įprastas reiškinys „Iki pat XVIII a. Maskvai priklausančiose žemėse valstybės tarnautojai negaudavo jokio atlyginimo ir buvo skatinami verstis iš interesantų „dovanų“ ne tik pinigais, bet ir maistu ar paslaugomis. Netrukus korupcija Rusijos imperijoje taip išbujojo, kad tapo valstybinės santvarkos dalimi. Be kyšio nespręstas joks reikalas, netirtas dažnas nusikaltimas.“[21] Lietuvoje neišvengta su korupcijos reiškiniu, ką aiškiai liudija internetiniai straipsniai, susijusi teismų praktika, tačiau pastaroji kasmet vis labiau mažėja.[22]

Taigi pagal aukščiau pateiktus šaltinius galime daryti išvadą, kad korupcija valdžioje, valstybės institucijose, organizacijose pradėjo gyvuoti nuo jų įkūrimo. Šis reiškinys būdingas visoms šalims, skiriasi tik jo mastas, todėl nepaisant ar valstybės yra labiau, ar mačiau išsivysčiusios, ši problema visuomet aktuali.

---

[17] Grosse, *supra note,* 15.
[18] Gintaras Sakalauskas, „Kriminologijos paskaitos“, *slide player*, žiūrėta 2022 m. sausio 5 d., https://slideplayer.lt/slide/17866857/
[19] *ŠVENTASIS RAŠTAS. Senasis ir Naujasis Testamentas,* Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija, (1998), https://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_I%C5%A1_23
[20] *Ibid.*
[21] Vitalijus Michalovskis, „Praeitis: už kyšį grėsdavo ir odos dyrimas, ir mirties bausmė“, *Lietuvos Rytas,* 2017-05-25, https://www.lrytas.lt/kultura/istorija/2016/05/17/news/praeitis-uz-kysi-gresdavo-ir-odos-dyrimas-ir-mirties-bausme-1390098
[22] „Lietuvos korupcijos žemėlapio tyrimas“, *supra note,* 4.

Žodis „Korupcija“ populiarus ir plačiai vartojamas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Jis kilęs iš lotynų kalbos ir išvertus reiškia „gadinimą, papirkimą“.[23] Toks apibūdinimas yra siauras, su nuoroda į kyšininkavimą, kuris labiausiai žinomas kaip korupcijos forma. Tarptautinių žodžių žodynas aiškina panašiai, kad „korupcija [...] pareigybinių teisių panaudojimas pasipelnymo tikslais; pareigūno ar politinio veikėjo papirkimas.“[24]

Tiksliai apibrėžti korupcijos sampratą yra sudėtinga, nes nėra vieno universalaus apibūdinimo, kiekvienas šią temą tyrinėjęs mokslininkas ar analitikas turi savo skirtingą nuomonę, kadangi kiekvienoje šalyje korupcijos formos yra skirtingos. Gintarė Šatienė (2005) teigia, kad korupcija yra lyg mistika, visi apie ją kalba, tačiau niekas negali įvardyti, kas ji yra.[25] Tai patvirtina ir autorius Viktoras Justickis (2001), sakydamas, kad korupcijos reiškiniai tokie sudėtingi, dauguma šalių formos yra tokios skirtingos, kad po ilgų bandymų rasti vieną apibrėžimą žodžiui „korupcija“ buvo suabejota ar tai įmanoma padaryti.[26] Anot Jolantos Palidauskaitės (2005), „ilgą laiką korupcija buvo siejama tik su asmenine ar grupine (šeimos, giminės, verslo kolegų) nauda. Dabartinio politinio gyvenimo realijos leido kitu rakursu pažvelgti į korupcijos reiškinį. Politinių kampanijų finansavimas, glaudūs verslo ir politikos santykiai, rinkėjų balsų pirkimas, įvairios manipuliacijos inicijuojant ir svarstant įstatymus leido išplėsti naudos gavėjų kategoriją, įtraukiant ir organizacijas (politinės partijos, verslo grupuotės, atskiros institucijos)“[27]. Dėl aukščiau minėtų autorių teiginių, korupcijos sampratai reikalinga išsamesnė analizė.

Žvelgiant istoriškai, mokslininkai skirtingais laikais turėjo savitą korupcijos sampratą, todėl ir korupcijos apibrėžimai yra skirtingi.

Politologas Josephas Nye'us (1967) teigia, kad korupcija – tai elgesys, kuris nukrypsta nuo formalių pareigų, susijusių su viešosiomis pareigomis, dėl privačių interesų (asmeninių, artimos šeimos, privačių grupių) turtinės ar statuso naudos arba pažeidžia taisykles, draudžiančias naudotis tam tikromis privačios įtakos rūšimis.[28] Iš šio apibrėžimo matyti, kad korupcija neapsiriboja tik kyšininkavimu. Tai patvirtina Viktoras Justickis (2001) knygoje „Kriminologija“: „korupcija – tai reguliari, besikartojanti, integrali nusikalstama veikla, kurią vykdo individas, palaikantis tarnybos santykius su valstybės aparatu, privačiu verslo subjektu, rinkėjais, žiniasklaidos auditorija (skaitytojais, žiūrovais), ir kuri pasireiškia piktnaudžiavimu savo padėtimi

[23] „Korupcijos prevencija“, Studijų kokybės vertinimo centras, žiūrėta 2022 m. sausio 13 d. https://www.skvc.lt/default/lt/teisine-informacija/korupcijos-prevencija
[24] Žodžio „Korupcija“ reikšmė, Tarptautinis žodžių žodynas, žiūrėta 2022 m. sausio 13 d. https://tzz.lt/k/korupcija/
[25] Šatienė, *supra note*, 14.
[26] Viktoras Justickis, *Kriminologija* (Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001), 345.
[27] Jolanta Palidauskaitė, „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“, *Viešoji politika ir administravimas*, ISSN 1648-2603, Nr. 13 (2005): 26, https://www.mruni.eu/upload/iblock/9f6/3_j.palidauskaite.pdf
[28] Joseph Nye, „Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis“, *The American Political Science Review* 61, 2 (1967): 419 https://www.jstor.org/stable/1953254?read-now=1&refreqid=excelsior%3A10be7bfc64872d0d28be3d79a2d9de69&seq=3#page_scan_tab_contents

bei pasitikėjimu siekiant asmeninės naudos. Tą naudą turėtume suprasti ne tik kaip materialią, bet ir kaip kitokią, pavyzdžiui, kaip prestižą, galimybę siekti karjeros, kaip atsakomąją paslaugą.“[29]

Robertas Klidgaardas (1998) teigė, kad terminas „Korupcija“ turi daug reikšmių. Žiūrint plačiąja prasme, korupcija yra piktnaudžiavimas tarnyba neoficialiems tikslams. Korumpuotų veikų kataloge jos rūšys yra: kyšininkavimas, turto prievartavimas, prekyba poveikiu, nepotizmas, sukčiavimas, naudojimas „greitaisiais pinigais“ (valdžios pareigūnams mokami pinigai, siekiant paspartinti verslo reikalų svarstymą jų jurisdikcijai) ir grobstymas. Nors žmonės linkę galvoti apie korupciją kaip apie valdžios nuodėmę, ji egzistuoja ir privačiame sektoriuje.[30]

Paminėtina ir pagrindinės kovos su korupcija nevyriausybinės organizacijos – „Transparency International“ (2000) pozicija, kad korupcija yra paplitusi visur. Tai ne tik atvejis, kai valstybės pareigūnai piktnaudžiauja savo padėtimi, bet sykiu ji daug pasako apie žmones, piktnaudžiaujančius savo padėtimi visose pozicijose, kuriose lengvai uždirbami pinigai yra pasiekiami.[31]

Pagal politologą S. P. Huntingtoną (2002) „Korupcija – tai valstybės pareigūnų elgesys, kuriuo nukrypstama nuo priimtų normų siekiant privačių tikslų. Akivaizdu, kad korupcija egzistuoja visose visuomenėse, tačiau akivaizdu, kad vienose visuomenėse ji yra labiau paplitusi nei kitose ir kad vienais visuomenės raidos laikotarpiais ji yra labiau paplitusi nei kitais.“[32]

Teisės profesorius Rustamas Zufaromas (2018) teigia, kad korupcija, viena vertus, siejama su pareigūno piktnaudžiavimu tarnyba, o kita vertus – siejama su kyšininkavimu. Dauguma kriminalistų pastebi, kad kuo labiau auga ekonominiai nusikaltimai, tuo daugiau pareigūnų dalyvauja jų vykdymo sferoje.[33]

Zhanna Semchuk, Iryna Zharoskaya ir Olga Merdova (2018) aiškina, kad korupcija pasaulinėje praktikoje laikoma asmenų, grupių ar įmonių veikla viešajame ir privačiame sektoriuose siekiant paveikti teisės aktų ir kitų valstybės politikos instrumentų formavimą.[34]

Alina Mungiu-Pippidi ir Tillas Hartmannas (2019), teigia, kad korupcija yra socialinė dilema, nes ten, kur korupcija yra sisteminė, ji tampa socialine norma, prie kurios individai

---

[29] Justickis, *supra note,* 26: 349.
[30] Robert Klidgaard, *International Cooperation Against Corruption,* Finance & Development (1998): 4, https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf
[31] Jeremy Pope, *Confronting corruption: the elements of a national integrity system* (London: Transparency International, 2000), https://bsahely.com/wp-content/uploads/2016/10/the-ti-source-book-20001.pdf
[32] Arnold I. Heidenheimer ir Michael lohnston, *Political Corruption: Concepts & Contexts* (New York: Transaction publishers, 2002), 253.
[33] Rustam Zufarov, „Concept of corruption and some prevention measures“, *ProAcademy,* 1, 2 (2018), 28, https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1115&context=proacademy
[34] Zhanna Semchuk, Iryna Zharoskaya ir Olga Merdova, „Corruption as a negative social phenomenon hindering the economic development of the state“, Baltic journal of economic studies, 4, 4 (2018), 297, http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/476/pdf

prisitaiko ir jai nesipriešina. Individualų elgesį gali apriboti tai, kas suvokiama kaip bendra praktika ar institucija.[35]

Autoriai Khidirovas Khoshimas Ibodullaevichius ir Tursunova Dildora Bahromovna (2020), teigia, kad korupcija – piktnaudžiavimas karjeros įgaliojimais siekiant gauti išmokas ir paminant organizacijos vertybes ar neteisėtas naudojimasis kito asmens tarnybine padėtimi visuomenės ir valstybės teisėtų interesų labui. Kitas nuosavybės pobūdžio turtas ar paslaugos, kitos nuosavybės teisės sau, trečiosioms šalims arba kitiems asmenims neteisėtai suteikiant šią privilegiją; tai gali reikšti ir šių veiksmų įgyvendinimą juridinio asmens vardu arba jo interesais.[36]

Kathleen Montgomery (2021) teigia, kad šiuolaikiniame pasaulyje korupcija reiškia:

a) mainus tarp subjektų, kurie kenkia kitiems subjektams;
b) elgesys, neatitinkantis reguliavimo standartų ir socialinių normų;
c) elgesys, priklausantis nuo institucijų ir organizacijų patikimumui bei autoritetui.[37]

Lyginant užsienio autorių išsakytas mintis, matome, kad anksčiau autoriai korupciją siedavo su valstybės tarnautojų piktnaudžiavimu valdžia, įgyta galia ir siekimu naudos sau, o autoriai nuo 2018 metų, nebesieja korupcijos tik su valstybės tarnautojų piktnaudžiavimu galia (žr. 1 lentelė). Jie teigia, kad korupcija tai subjektų elgesys, neatitinkantis reguliavimo standartų ir socialinių normų, taip siekiant naudos sau ar tretiesiems asmenims.

1 lentelė

Lietuvos mokslininkų korupcijos samprata (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Autorius	Metai	Korupcijos suvokimas
Aida Raudonienė	2002	„Korupcija – tai tyčiniai asmens veiksmai, kuriais tiesiogiai arba netiesiogiai žadamas, siūlomas, duodamas, prašomas ar priimamas neteisėtas atlygis siekiant asmeninės naudos sau ar kitiems asmenims už tam tikrų funkcijų atlikimą arba neatlikimą.“[38]
Ieva Gavelytė	2004	Autorė nepateikia korupcijos sampratos apibrėžimo, bet teigia, kad geriausiai korupcijos apibrėžimą apibūdina korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų sąrašas. Į sąrašą įeiną nusikalstamos

[35] Alina Mungiu-Pippidi ir Till Hartmann, „Corruption and Development: A Reappraisal“, *iš Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 12.
[36] Khidirov Khoshim Ibodullaevich ir Tursunova Dildora Bahromovna, „Corruption: concept, genesis, evolution and survival trends“, *International journal of discourse on innovation. Integration and education*, 01,05 (2020): 410, http://summusjournals.uz/index.php/ijdiie/article/view/454/453
[37] Kathleen Montgomery, „Response—Corruption, Trust, and Professional Regulation*“, Journal of Bioethical Inquiry*, (2021), 1, https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11673-021-10149-5.pdf
[38] Raudonienė, *supra note*, 10: 119.

		veikos, kurios padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant asmeninės naudos sau arba kitiems.[39]
Ilona Michailovič	2005	Korupcija yra neigiamas socialinis reiškinys. Ją galima suprasti kaip blogį visuomenei. Korupciją galima apibūdinti kaip problemą, kuri yra grėsmė teisėtvarkai, ekonomikai, socialinei, politinei sistemai.[40]
Gintarė Šatienė	2005	„Korupcija – tai reiškinys, besireiškiantis konkrečioje erdvėje ir apimantis skirtingas sritis, todėl kovai su šiuo reiškiniu turi būti skiriamas nemenkas dėmesys, o čia svarbią reikšmę turi ir kriminalistikos mokslas.“[41]
Raimundas Urbonas	2009	Korupcija yra ne tik tautų, kylančių iš buvusio totalitarinio valdymo, prakeiksmas, tai taip pat laikomas neišvengiamu šiuolaikinės visuomenės bruožu.[42]
Ingrida Kairienė	2013	„Korupcijos apraiškų yra visur, kur yra valdžia ir jos sprendimus įgyvendinančios institucijos. Kur yra valdžia, ten yra ir korupcija.“[43]
Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Tomas Šedbaras	2017	„Korupcija gali būti suprantama aprašomuoju ir vertinamuoju požiūriu. Aprašomuoju požiūriu korupcija suprantama kaip tam tikrų taisyklių pažeidimas. Pvz., kyšininkavimas yra draudžiamas, todėl pažeidus taisyklę, gresia sankcijos. Tačiau toks požiūris labai siauras, jis neįvertina tų atvejų, kai egzistuoja sisteminiai trūkumai ir korupcija yra neišsamiai ar netinkamai kriminalizuota teisės aktais. Todėl svarbesnis yra vertinamasis požiūris, t. y. korupcija laikant visus atvejus, kada yra piktnaudžiaujama patikėta galia siekiant asmeninės naudos. Toks požiūris leidžia

[39] Ieva Gavelytė, „Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika“, *Teisė,* 53 (2004): 82, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367154583839/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content

[40] Ilona Michailovi, „Korupcijos apibrėžimo problematika“, *Teisė,* 54 (2005):120, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154609323/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content

[41] Šatienė, *supra note,* 14.

[42] Raimundas Urbonas „Corruption in Lithuania“, *Connections*, 9, 1 (2009): 68, https://www.jstor.org/stable/pdf/26326194.pdf?refreqid=excelsior%3A5ca7cc13d282584a380c366f02313659

[43] Ingrida Kairienė, „Korupcijos apraiškos Lietuvos policijoje“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 10 (2013): 85, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14925/Kairien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y

		pažvelgti ir į tas situacijas, kada korupcijos teisinis reguliavimas yra netinkamas.“[44]
Nadežda Buinickienė	2017	Korupcija suprantama kaip siūlymas, siekimas arba priėmimas turtinės ar kitos asmeninės naudos už valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens pareigų atlikimą arba neatlikimą.[45]
Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Petras Ragauskas.	2020	„Korupcija tai privataus sektoriaus subjektui suteiktų įgaliojimų arba iš jų kylančių elgesio standartų neatitinkantis elgesys siekiant naudos sau arba kitiems asmenims ir suvokiant, kad tai gali daryti žalos (pakenkti) trečiųjų asmenų arba visuomenės interesams.“[46]

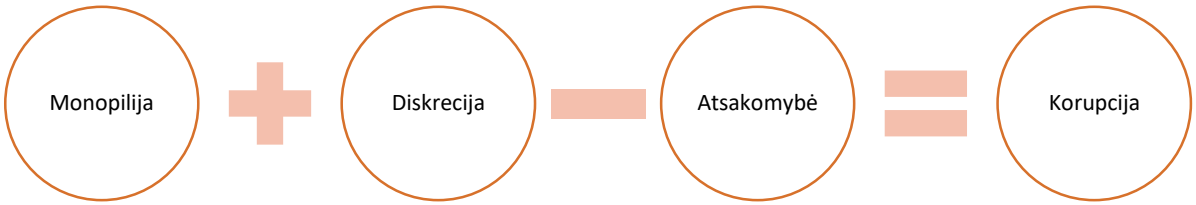
Nagrinėjant 1 lentelę, matome, kad Gintarė Šatienė ir Ilona Michailovič korupciją įvardina kaip neigiamą reiškinį. Ieva Gavelytė nepateikia konkretaus korupcijos apibrėžimo, kadangi ją apibūdina per nusikalstamų veikų sąrašą. Taip pat korupcijos sampratos nepateikia Raimundas Urbonas ir Ingrida Kairienė, abu šie mokslininkai papildo vienas kito mintis, kad kur yra valdžia, ten yra ir korupcija. Plačiausiai korupcijos reiškinį apibūdina Aida Raudonienė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Tomas Šedbaras, Nadežda Buinickienė, Kristina Ambrazevičiūtė ir Petras Ragauskas, visi autoriai daugiau ar mažiau sutaria, kad korupcija yra piktnaudžiavimas tarnyba siekiant asmeninės naudos sau arba tretiesiems asmenims. Pritariu autorių požiūriui, kad korupcija yra valstybės tarnautojo ar privataus sektoriaus darbuotojo, turinčio tam tikrus įgaliojimus ir jais pasinaudojusio siekiant asmeninės naudos (turtinės ar nematerialinės)sau arba tretiesiems asmenims piktnaudžiavimas.

[44] Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Tomas Šedbaras, *Korupcijos apsireiškimo tikimybės nustatymas* (Vilnius: 2017), https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d1_mokymo_medziaga_korupcijos__pasireiskimo_tikimybes__nustatymas_17_09_07_gp.pdf

[45] Nadežda Buinickienė, „Korupcijos priežastys ir jų valdymo priemonės Lietuvos sveikatos priežiūros sistemoje“. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 39, 2 (2017): 150, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2017~1512658277067/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content

[46] Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje: monografija*, (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020), https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf

Būtini korupcijos elementai pagal R. Klitgaardo (1988) formulę:

1 pav. R. Klitgaardo formulė[47]

R. Klitgaardas (1988) teigia, kad kovoti su korupcija reiškia sumažinti monopolinę galią, diskreciją ir įvairiais būdais didinti atskaitomybę. Monopolinės galios mažinimas reiškia konkurencijos sudarymą. Diskrecijos ribojimas – tai įstatymų taisyklių išaiškinimas ir supažindinimas su jomis. Didinti atskaitomybę reiškia pagerinti veiklos rezultatų vertinimą.[48]

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimo tarnybos pareigūnai (kitaip dar vadinami valstybės pareigūnais) (2018) įvardina šiuos būtinus korupcijos elementus:

1. „turimi asmens platūs įgaliojimai – diskrecija. Įgaliojimai nurodo, kaip asmuo privalo elgtis tam tikromis aplinkybėmis. Paprastai jie būna įtvirtinti:
    - konkrečiame teisės akte (pvz., valstybės tarnautojų veiklos etikos principai yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos, Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje ir kt. įstatymuose);
    - organizacijos patvirtintose tvarkose arba taisyklėse (pvz., įmonių, įstaigų ir organizacijų vidaus elgesio taisyklėse, etikos kodeksuose, darbo sutartyse, darbuotojų pareigybių aprašymuose ir pan.);
2. elgesys, priešingas turimiems įgaliojimams. Elgesys gali pasireikšti:
    - aktyviais veiksmais, kai elgiamasi priešingai, negu reikalauja nustatytos taisyklės;
    - neveikimu, kai tyčia nesiimama reikiamų veiksmų;
3. nepagrįstos naudos sau ar kitiems siekimas. Naudos gali būti siekiama:
    - sau pačiam;
    - draugui, bendradarbiui, šeimos nariui;
    - bet kuriam kitam asmeniui;

[47] Matthew Stephenson, *Klitgaard's Misleading „Corruption Formula"*, The Global Anticorruption Blog, 2014 m. gegužės 27 d., https://globalanticorruptionblog.com/2014/05/27/klitgaards-misleading-corruption-formula/
[48] „Corruption = Monopoly + Discretion – Accountability", *KM Loi & Associates*, 2019 m. lapkričio 19 d., https://kmloi.com/2019/11/19/corruption-monopoly-discretion-accountability/

- materialinė nauda (pinigai, turtas, paslaugos);
- nematerialinė nauda (išlaidų išvengimas, patirtis, žinomumas ir pan.);

4. žala. Žala gali būti padaroma:
    - valstybei, visuomenei (viešajam interesui);
    - bet kokios teisinės formos įmonei, įstaigai, organizacijai;
    - fiziniam asmeniui ar jų grupei;

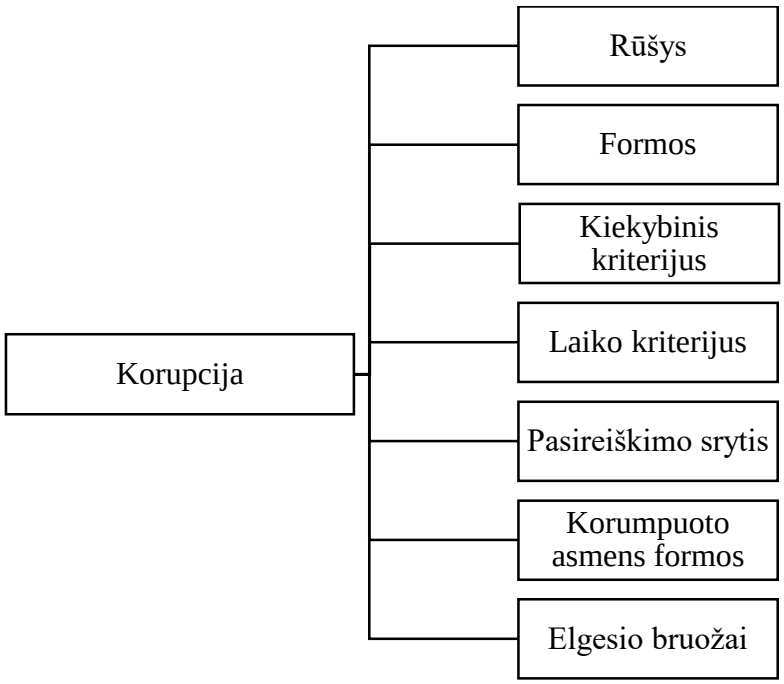
    žalos pobūdis gali būti:
    - materialinis (turto netekimas, nuostoliai ir pan.);
    - nematerialinis (reputacijos praradimas, investicijų, pajamų netekimas ir pan.).
5. atskaitomybės trūkumas.“[49]

Mokslininkų, apibūdinančių korupcijos sampratą yra daug, tačiau pagal aukščiau išvardintų autorių apibrėžimus, matyti, kad šiuo metu korupcijos samprata egzistuoja siaurąją ir plačiąją prasmėmis. Vieni autoriai, tokie kaip S. P. Huntington, korupciją apibūdina siaurąja prasme, kaip subjektus įvardija tik valstybės tarnautojus, o kiti autoriai apibūdina plačiąja prasme. Plačiąją prasme korupcija apima ne tik valstybės tarnautojus, bet ir privačius sektorius. Tačiau nesvarbu, ar korupcija yra apibūdinama siaurąją ar plačiąją prasmėmis, tarpusavyje jas vienija, kad korupcija yra tam tikro asmens, turinčio įgaliojimus, veika ar neveikimas siekiant tam tikros naudos sau. Galime teigti, jog ši nauda gali būti suteikta ir kitam asmeniui, bet asmuo, suteikiantis naudą kitam, gauna ar tikisi ateityje gauti tam tikras paslaugas ar kitokį atlygį sau. Korupciniam nusikaltimui neužtenka, kad yra naudojamasi tarnybine padėtimi, už kurią gaunamas atlygis, tačiau būtini ir kiti elementai, tokie kaip atsakomybės trūkumas, padaryta žala ir priešingas elgesys.

1.2 Korupcijos rūšys, formos, bruožai

Siekiant priartėti prie korupcijos esmės, būtina apžvelgti jos rūšis bei formas. Kartais jos tarpusavyje yra maišomos. Pagal Jolantą Palidauskaitę (2005) „korupcijos rūšys labiau atspindi bendresnį korumpuotos veikos pasireiškimo kontekstą, tuo tarpu forma labiau atspindi elgesio specifiką.“[50]

[49] *Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovas,* (Vilnius: 2018): 13–14, https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/aav_viesajam_2018_09_05_viesinimui_pdf_2_lt.pdf
[50] Palidauskaitė, *supra note,* 27: 28.

2 pav. Korupcijos klasifikavimas (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Tarptautiniai ir Lietuvos Respublikos teisės aktai dažniausiai išskiria ir mokslinėje literatūroje labiausiai pripažįsta šias korupcijos rūšis:

- politinę,
- administracinę (biurokratinę),
- privataus sektoriaus,
- egzistuojančią tarptautiniuose sandėriuose.

Politinė korupcija išsiskiria tuo, kad jos pagrindą sudaro korumpuoto asmens politinis statusas t. y. parlamento, savivaldybių tarybų ir Vyriausybės nariai. Politinė korupcija yra piktnaudžiavimas politine valdžia privačiai naudai (asmeninei ar grupinei naudai), ypač galios išsaugojimui ir išplėtimui, statuso ir turto naudai. Politinė korupcija paprastai apima pažeidimu galiojančius įstatymus ir kitus teisės aktus, tačiau tai nėra ribojama neteisėtais veiksmais. Taip pat politine korupcija laikoma, kai nacionaliniuose įstatymuose ir teisės aktuose yra spragų ir jos yra sąmoningai nustumiamos į šoną, ignoruojamos ir „gaminamos“ naujos pagal užsakymą.[51] „Transparency International“ apibrėžia politinę korupciją kaip politikos lyderių piktnaudžiavimą padėtimi, siekiančių išlaikyti savo galią, statusą ir turtą, manipuliuodami politika, institucijomis ir darbo tvarkos taisyklėmis skirstant išteklius ir finansavimą.[52] Politinė korupcija apima ne tik politinės partijos veiklą, rinkimus ir jos kandidatus, bet ir kitas sritis, kurioms daro įtaką: verslą ir

[51] Inge Amundsen, „Political Corruption“, *U4 ISSUE*, 6 (2006): 9, https://open.cmi.no/cmi-xmlui/bitstream/handle/11250/2474792/Political%20Corruption?sequence=1&isAllowed=y
[52] „Political corruption“, Transparency International, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., https://www.transparency.org/en/corruptionary/political-corruption

žurnalistiką, jei šios politikui atneša tam tikrą naudą. Politinė korupcija gali būti traktuojama kaip aukšto rango pareigūnų korupcija, kurioje gali dalyvauti ne tik politikai, bet ir verslas, nusikalstamos grupuotės. Politinė korupcija neišvengiamai daro didelę įtaką visuomeniniam gyvenimui, iškreipdama demokratiją ir skatindama piliečių nepasitikėjimą valstybe.

Administracinė korupcija yra paplitusi daugelyje pasaulio valstybių. Tai tyčinis jau esančių įstatymų, taisyklių ir nuostatų iškraipymas juos vykdant valstybės ar ne valstybės veikėjų labui, neteisėtu ir neskaidriu būdu suteikiant privačios naudos valstybės tarnautojams.[53] Ji parodo valstybės tarnautojų piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi mastą. Piktnaudžiaujantys įgaliojimais ir tarnybine padėtimi pareigūnai dažnai pasinaudoja įstatymų spragomis, kad pagerintų savo finansinę padėtį. Konkrečias korupcijos formas nustato valstybės Baudžiamasis kodeksas. Lietuvos Baudžiamojo kodekso 225–229 straipsniai apibrėžia korupcines veikas. Laiku nepažabota administracinė korupcija gali peraugti į sisteminę korupciją, t. y. tampa kasdieniniu reiškiniu, gyvenimo norma, kai sistema praktiškai nebefunkcionuoja normaliai be korupcijos.

Korupcija privačiame sektoriuje apibūdinama kaip „privataus sektoriaus subjektui suteiktų įgaliojimų arba iš jų kylančių elgesio standartų neatitinkantis elgesys siekiant naudos sau arba kitiems asmenims ir suvokiant, kad tai gali daryti žalos (pakenkti) trečiųjų asmenų arba visuomenės interesams.“[54]

Aida Rudonienė (2003), analizuodama funkciniu pasidalijimu paremtą korupciją, kada priimami sprendimai valstybiniame, privačiame sektoriuose ir politikoje, išskiria šešias kategorijas:

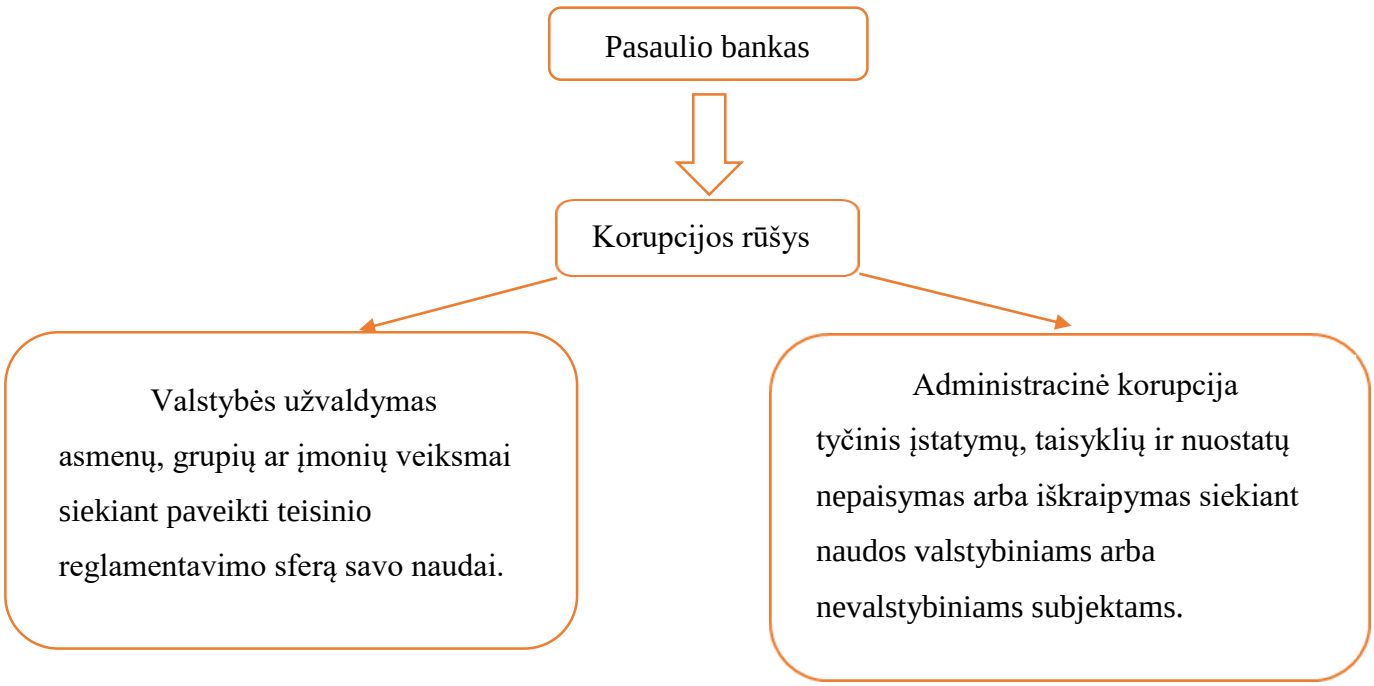
1. *Viešojo sektoriaus korupcija.* Tai pareigūnų ir valstybės tarnautojų sritį apimanti korupcija, kai valstybės tarnautojai elgiasi savanaudiškai ir sprendimo priėmimo procese sudaro nesąžiningus santykių mainus. Dažnai dengiantis gerų tarpusavio santykių siekiu priimami abejotini sprendimai, susiję su paslaugomis ar kitomis netiesiogiai piniginėmis naudomis. Tokiu elgesiu gali būti žavimasi kaip tarpusavio ryšių stiprinimu, bendradarbiavimu.
2. *Viešojo / privačiojo sektoriaus korupcija.* Pasireiškia, kada privatus asmuo ar ūkio subjektas yra paperkamas. Tai paprasčiausia forma, kada korumpuotas valstybės tarnautojas priima kyšį. Tai nedidelė nauda, kuri vadinama aktyviąja korupcija. Paprastai kyšis siūlomas prašant kokios nors paslaugos ar norint, kad kuri nors paslauga būtų įvykdyta greičiau, jai būtų skirtas didesnis dėmesys.
3. *Viešojo sektoriaus / politinė korupcija.* Tai kategorija, siejama su valstybės tarnautojų ir politikų tarpusavio santykiais. Paprastai vykdomi korupciniai mainai, grįsti asmeninio grįžtamojo ryšio paslaugomis, kada susitariama dėl paramos. Šios paslaugos nėra piniginės

[53] „Korupcija“, Wikipedia, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., https://lt.wikipedia.org/wiki/Korupcija
[54] Ambrazevičiūtė, Kavoliūnaitė – Ragauskienė ir Ragauskas, *supra note*, 46.

vertės, jomis siekiama išplėsti savo įtaką. Taip pat neteisėti mokėjimai tampa sprendimų priėmimo pagrindu. Tokia korupcija dar vadinama pilkoji.

4. *Privačiojo sektoriaus korupcija.* Ši kategorija akivaizdžiausiai iliustruoja korupciją plačiąja prasme. Jai būdinga aptarti ūkio subjektų tarpusavio sutarčių sąlygas. Kad derybos būtų laikomos įvykdytomis, viena iš dalyvių reikalauja neteisėto užmokesčio mainais už reikalingą užsakymą. Pavyzdžiui, bendrovės ūkio dalies viršininkas gali būti papirktas, kad leistų grobstyti bendrovės turtą, o ta bendrovė, įtardama kažką netinkama kitos atžvilgiu, gali pareikalauti savo dalies už suklastotas sąskaitas – faktūras ar informacijos neviešinimą.
5. *Privačiojo sektoriaus / politinė korupcija.* Visose šalyse privatusis sektorius nuolat bendradarbiauja su politiniais veikėjais ir tai dažnu atveju nulemia korupcinius santykius su verslininkais ne tik dėl asmeninės naudos, bet ir siekiant paremti savo politinės partijos interesus, taip pat, kai verslininkams prašant politikų pagalbos, kad nebūtų priimti ar priimti tam tikri spendimai valstybės mastu. Ši kategorija apima ir rinkėjų papirkinėjimą, kai politiniai veikėjai skatina norimą balsavimo modelį bei viešųjų ir privačiųjų interesų sumaišymą.
6. *Politikų korupcija.* Ši kategorija pasireiškia tarp politikų ar politinių partijų, kada priimami sprendimai. Paprastai nuslepiama kokia nors tiesa, taip pat būdingas viešųjų ir privačiųjų interesų konfliktai ar pasinaudojimas tarnybine padėtimi apsaugoti gimines ir draugus.[55]

[55] Raudonienė, *supra note,* 11: 83-87.

3 pav. Korupcijos rūšys pagal Pasaulio banką (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Pasaulio Bankas (2000) korupciją skirsto į valstybės užvaldymą ir administracinę korupciją (žr. 3 pav.). Abi šios korupcijos rūšys liečia įstatymų leidybą, vykdomąją bei teisminę valdžią. Tokiu būdu siekiama manipuliuoti kontrolės ir priežiūros tarnybomis. Korupcija vyksta aukščiausiu valdžios lygiu bei apima svarbiausius vyriausybės projektus ir programas.[56]

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225–229 straipsniai apibrėžia tokias korupcinės veikos formas (žr. 2 lentelė)[57]:

2 lentelė

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso korupcinės veikos formos
(šaltinis: sudarytas autoriaus)

Straipsnis	Pavadinimas
225 str.	Kyšininkavimas
226 str.	Prekyba poveikiu
227 str.	Papirkimas
228 str.	Piktnaudžiavimas
228-1 str.	Neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas
229 str.	Tarnybos pareigų neatlikimas

[56] The World Bank, *Anticorruption in Transition A Contribution to the Policy Debate*, (Washington: 2000), http://pdc.ceu.hu/archive/00004172/01/contribution.pdf
[57] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeskas“, *supra note*, 6.

Pagal kiekybinį kriterijų korupcijos apraiškos formos dažniausiai skirstomos į:

- Smulkiąją korupciją. Tai „nedideli“ mokėjimai ar dovanos norint palankaus sprendimo. Pavyzdžiui, tai gali būti policininko ar mediko papirkimas, dovana dėstytojui už geresnį pažymį.
- Didžiąją korupciją. Tai „prekyba įstatymais, teismų sprendimais bei valstybiniais užsakymais.“[58]

Pagal laiko kriterijų arba trukmę skiriama:

- Epizodinė korupcija. „[D]augiau atsitiktinis, pavienis elgesys, kai organizacijoje vyrauja aukšti veiklos standartai. Nesąžiningas darbuotojas sudrausminamas ir taip operatyviai užkertamas kelias sisteminei korupcijai tarpti.“[59]
- Sisteminė korupcija „atsiranda tada, kai korupciniai teisės pažeidimai įgauna sisteminių požymių, tampa asmens ar visos įstaigos veikimo norma.“[60]

Skirtingą visuomenės požiūrį į atskiras korupcines veiklas atspindi korupcijos skalė, kurią išskiria A. J. Heidenheimeris. Jis apibūdina:

- juodąją korupciją, kai „elito atstovų ir visuomenės dauguma tam tikrą veiksmą suvokia kaip korupcinį.
- pilkąją korupciją kaip tarpinę sąvoką, kuri reiškia, kad nėra aiškios nuomonės apie veiksmus arba nuomonės gali keistis, atsižvelgiant į tai, ar piliečiai yra linkę bausti už tokius veiksmus, ar ne. Kai kurios grupės, paprastai elitas, laiko tam tikrą elgesį neteisėtą ir siekia, kad už jį būtų baudžiama, o kitos socialinės grupės to nesiekia. Daugumos nuomonė yra tiesiog neapibrėžta.
- baltąją korupciją, kai tam tikrą korupcinį elgesį toleruoja ir elito, ir visuomenės dauguma. Veiksmai, nukreipti prieš tokį elgesį, ne visada sulaukia aktyvios paramos.“[61]

Pats A. J. Heidenheimeris teigė, kad dėl globalių pokyčių, korupcijos reiškinio suvokimas tampa vis labiau fragmentiškas ir dviprasmiškas. Tai reiškia, kad toks modelis praranda gebėjimą atspindėti korupcinį elgesį.[62]

Valdas Pruskus (2007), remdamasis „Transparency International“ tyrimų duomenimis, korupciją skirsto pagal pasireiškimo sritis: „politinių partijų korupcija, įstatymų leidžiamosios valdžios korupcija, teisminės sistemos korupcija, policijos korupcija, verslo (privataus sektoriaus) korupcija, mokesčių sistemos korupcija, muitinės sistemos korupcija, žiniasklaidos korupcija,

[58] „Korupcija“, *supra note,* 53.
[59] Palidauskaitė, *suora note,* 27: 28.
[60] Raudonienė, *supra note,* 11: 82.
[61] Valdas Pruskus, „Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos“, *Santalka,* 15, 2 (2007): 63, http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/VGTU/Santalka/2007/2/8.pdf
[62] Jolanta Piliponytė, „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas,* 2 (2004): 91, https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/5965/4873

sveikatos apsaugos sistemos korupcija, švietimo sistemos korupcija, registracijos ir leidimų išdavimo sistemos korupcija, komunalinių paslaugų teikimo sistemos korupcija, krašto apsaugos sistemos korupcija, nevyriausybinių organizacijų korupciją ir kt.“[63]

Konvencijoje dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu išskiria korumpuoto asmens formas:

- Pasyvioji korupcija – „tyčiniai pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet kokį nepagrįstą atlygį arba kai jis priima pažadą dėl tokio atlygio už teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas, yra laikomi pasyviąja korupcija.“[64]
- Aktyvioji korupcija – „tyčiniai bet kurio asmens veiksmai, kai jis tiesiogiai ar per tarpininkus žada ar duoda bet kokį nepagrįstą atlygį pareigūnui, skirtą jam pačiam arba bet kuriam trečiajam asmeniui, už jo teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas, yra laikomi aktyviąja korupcija.“[65]

Konvencijoje įvardintos korupcijos formos skiriasi viena nuo kitos tuo, kad pasyviąja korupcija laikomas tas atvejis, kai valstybės tarnautojas prašo arba priima neteisėtą atlygį, o aktyviąja, kai bet koks asmuo duoda arba žada valstybės tarnautojui neteisėtą atlygį, t. y. duoda ar pažada kyšį.

Viktoras Justickis (2001) išskiria tris korumpuoto elgesio bruožus[66]:

1. asmeninės ar grupinės naudos siekimas;
2. slepiama veikla;
3. toks elgesys nėra pavienis atvejis ir turi ilgalaikę tendenciją.

Korupcijos reiškinį galime prilyginti mainams, kadangi dalyvauja dvi suinteresuotos šalys, kurios siekia asmeninės naudos. Pavyzdžiui, asmuo, kuris padarė administracinį nusižengimą, duodamas kyšį pareigūnui siekia, kad administracinis nusižengimas nebūtų įformintas, o pareigūnas, paėmęs kyšį, gauna piniginę naudą. Naudos suvokimas nėra siejamas tik su materialine nauda, t. y. pinigai, dovanos, pramogos ir t. t., tai gali būti siekiamas postas, paslaugos. Svarbiausias bruožas, atskiriantis korupciją nuo piktnaudžiavimo valdžia, yra padaryto

[63] Pruskus, *supra note,* 61.
[64] Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243377?jfwid=rivwzvpvg
[65] *Ibid*
[66] Justickis, *supra note,* 26: 344-397.

nusikaltimo slėpimas. Valstybės tarnautojas, kurio pagrindinė pareiga dirbti sąžiningai, nešališkai ir teisingai tarnaujant valstybei ir jos žmonėms, slapta apgauna visuomenę siekdamas asmeninės naudos.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad išanalizavus mokslinę literatūrą korupcijos kvalifikavimo lygmenyje, akivaizdu, kad yra įvairių korupcijos rūšių, formų ir bruožų. Norint įvertinti ir analizuoti korupciją policijos sistemoje, būtina atsižvelgti į laiko perspektyvą ir nuolat kintančias rūšis bei sudėtingėjančias formas.

1.3 Korupcijos apibrėžtis nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose

Kadangi mokslininkai per šimtmečius nesutarė ir nenurodė vienos universalios korupcijos apibrėžties, būtina išnagrinėti ir palyginti nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, ieškančius bendro susitarimo.

Bene pirmasis įstatymas nuo Nepriklausomybės atkūrimo, kuriame buvo nagrinėta korupcijos problema ir jos apibrėžimas, buvo 1993 m. sausio 10 d. Seimo priimtas įstatymas „Dėl Seimo ekonominių nusikaltimų tyrimo komisijos reglamento“[67]. Šiuo metu jis nebegalioja. Nuo Nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų buvo priimta reikšmingų teisės aktų korupcijai mažinti, prevencijai formuoti. 2000 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, kuriame užfiksuotas korupcijos apibrėžimas: „Korupcija – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens tiesioginis ar netiesioginis siekimas, reikalavimas arba priėmimas turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) sau ar kitam asmeniui už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal einamas pareigas, taip pat valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai arba neveikimas siekiant, reikalaujant turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau arba kitam asmeniui ar šią naudą priimant, taip pat tiesioginis ar netiesioginis siūlymas ar suteikimas valstybės tarnautojui, jam prilygintam asmeniui turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens einamas pareigas, taip pat tarpininkavimas darant šioje dalyje nurodytas veikas“, tačiau nuo 2022-01-01 apibrėžimas įstatyme neteko galios.[68] Vienas iš pagrindinių galiojančių teisės aktų yra Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. Pagal šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalį korupcija yra „piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje“[69]. Įstatymas taip pat

[67] Dėl Seimo ekonominių nusikaltimų tyrimo komisijos reglamento, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5493?jfwid=rivwzvpvg
[68] Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, e-seimas, žiūrėta 2022 m. kovo 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.100816/asr
[69] Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4DBDE27621A2/asr

nurodo kokios nusikalstamos veikos įeina į korupcijos apibrėžimą: „kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas, [...] neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas, tarnybos pareigų neatlikimas, valstybės paslapties atskleidimas, neteisėtas politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas, turto iššvaistymas, komercinės paslapties atskleidimas, nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas, neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, kišimasis į valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklą, tarnybos paslapties atskleidimas, dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu, kitos nusikalstamos veikos, kuriomis siekiama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą, prekybą poveikiu ar papirkimą.“[70] Pateiktas nusikalstamų veikų sąrašas neperteikia pačio reiškinio esmės, tačiau galima sutikti, kad nusikalstamų veikų sąrašas yra dažniausiai sutinkamas mokslinėje literatūroje kaip korupcijos apibrėžtis.

Narystės Europos Sąjungoje pradžioje Lietuvoje buvo priimta „Nacionalinė kovos su korupcija programa“, kurią nuo 2015 m. pakeitė nauja „Nacionalinė kovos su korupcija 2015–2025 m. programa“. Kaip pažymi teisininkas kriminologas Gintautas Sakalauskas, naujoji programa tęsia nuostatų įgyvendinimą. „Programoje įvertinami ankstesnės programos įgyvendinimo rezultatai, apžvelgiama, kas jau yra padaryta ir pasiekta – jau vien toks nuoseklumas ir tęstinumas sukelia daugiau pasitikėjimo naujosios programos nuostatomis ir jų reikalingumu.“[71] Programos 3.2 punkte korupcija apibūdinama kaip „valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens administracinis, darbo drausmės ar tarnybinis nusižengimas, padarytas tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant arba reikalaujant turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, pažado, privilegijos) sau ar kitam asmeniui, taip pat ją priimant, kai tai daroma piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi, viršijant įgaliojimus, neatliekant pareigų, pažeidžiant viešuosius interesus, taip pat korupcinio pobūdžio nusikalstama veika.“[72] Minėtoje programoje korupcijos apibrėžimas yra suprantamas siaurąja prasme, kadangi nėra įtrauktas privatus verslas, tačiau apibrėžime yra paminėti svarbiausi reikalavimai, kad tai daro asmuo, turintis įgaliojimus ir siekiantis sau naudos. Toks apibrėžimas yra įtvirtintas ir Europos Komisijos 2011 m. birželio 6 d. komunikate Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui pavadinimu „Kova su korupcija Europos Sąjungoje“. Taip pat Jungtinių Tautų vykdomoje Pasaulinėje kovos su korupcija programoje, kurioje korupcija apibrėžiama kaip piktnaudžiavimas savo įgaliojimais, siekiant asmeninės naudos.[73]

---

[70] Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, *supra note,* 69.
[71] Gintautas Sakalauskas, „Nusikaltimų prevencijos programų Lietuvoje nuostatos: tarp absurdo ir kokybės“, *Kriminologijos studijos,* 4 (2016): 83, https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/10728/8812
[72] Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo, e-tar, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25c529d0cbcd11e4aaa0e90fce879681
[73] Europos Komisijos 2011 m. birželio 6 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos

Dauguma tarptautiniuose teisės aktuose aptikti korupcijos apibrėžimai vartojami siaurąja prasme. Jungtinių Tautų Organizacijos pareigūnų elgesio kodeksas nurodo, kad korupcijos sąvoka turi būti apibrėžta pagal nacionalinę teisę.[74] Jungtinių Tautų Organizacijos informaciniame žinyne, skirtame tarptautinei kovai su korupcija teigiama: „Korupcija – tai piktnaudžiavimas valstybine valdžia siekiant asmeninės naudos."[75] Civilinės teisės konvencijoje korupcija apibrėžiama taip: „tai tiesioginis ar netiesioginis kyšio arba kito nepagrįsto atlygio ar pažado dėl tokio atlygio prašymas, siūlymas, davimas ar priėmimas, kuris iškreipia asmens, gaunančio kyšį, nepagrįstą atlygį ar pažadą dėl kyšio ar nepagrįsto atlygio, tinkamą bet kurios pareigos atlikimą ar reikalaujamą elgseną."[76] Civilinės teisės konvencijoje korupcija siejama su kyšininkavimu. Lauryno Pakštaičio nuomone, tokia įstatymo leidėjo pozicija neatsitiktinė: „Visuomenės nariai su korupcija akivaizdžiai susiduria per kyšininkavimą. Kyšininkavimas, skirtingai nei kiti piktnaudžiavimai, yra toji grandis, kuri atskleidžia valstybės bei savivaldybių institucijų tarnautojų siekį pasinaudoti tarnybos teikiamomis galimybėmis."[77]

Pasak Aidos Raudonienės (2002) išvardyti korupcijos apibrėžimai yra siauri, kadangi juose įvardinti tik valstybės tarnautojai, kurie priima sprendimus valstybės vardu ir apima tik sferas, kuriose veikė valstybės tarnautojai. Išvardyti apibrėžimai neapima privataus sektoriaus, žiniasklaidos sferos.[78] Plačiąja prasme ne tik viešojo, bet ir privataus sektoriaus sferas numato vienas iš svarbiausių šia tema tarptautinių teisės aktų – Europos Tarybos „Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos", kurią 1999 m. Strasbūre pasirašė Lietuvos Respublikos įgaliotieji atstovai. Konvencijoje minimi aktyviosios korupcijos ir pasyviosios korupcijos privačiame sektoriuje apibrėžimai.[79] Į korupcijos sampratą yra įtrauktos komercinės veiklos sritys privačiame sektoriuje ir nurodomos korupcijos pasireiškimo formos. Ta pati komercijos apibrėžties samprata plėtojama ir šiuose tarptautiniuose teisės aktuose: Europos Sąjungos Tarybos Pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje[80], Jungtinių Tautų Konvencija prieš

ir socialinių reikalų komitetui „Kova su korupcija Europos Sąjungoje", žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011237%202011%20INIT/LT/pdf

[74] Justickis, *supra note,* 26.

[75] *Ibid.*

[76] Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197963

[77] Laurynas Pakštaitis, „Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos" (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitete, 2004), 12–13, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17897/Disertacija_Pakstaitis.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[78] Aida Raudonienė, „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita", *Jurisprundencija,* 32, 24 (2002): 119, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3542/3334

[79] Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.161366

[80] Europos Sąjungos Tarybos Pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje, STT, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d2_129_doc_file_1_115815.pdf

korupciją[81], Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos konvencija dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius[82].

Galime daryti išvadą, kad nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose vyrauja klasikinė ir modernioji korupcijos apibrėžtis. Korupcijos samprata plačiąja prasme įtraukia privatų verslą, valstybinį ir viešąjį sektorių, išplečia besinaudojančių savo tarnybine, darbo padėtimi subjektų skaičių. Taip pat išnagrinėjus nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus matome, kad kiekviename teisės akte aptinkamas vis kita korupcijos apibrėžtis ir nėra bendrai sutarta. Tai sunkina su korupcija kovojančių organizacijų pastangas ją pažaboti ir būti pajėgiems atpažinti naujas formas.

1.4 Korupcijos pasireiškimo priežastys ir pasekmės policijos sistemoje

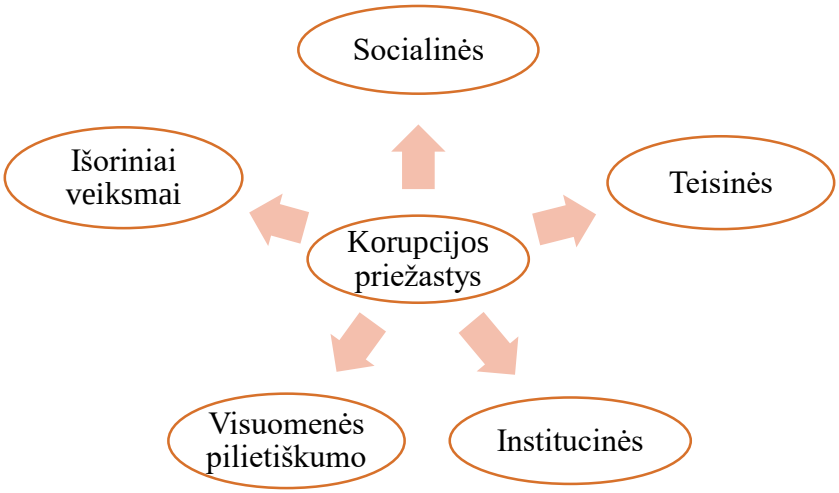
„Korupcija policijoje – bet koks policijos pareigūno, valstybės tarnautojo ar darbuotojo, dirbančio pagal darbo sutartį (toliau – policijos darbuotojas), elgesys, neatitinkantis jam suteiktų įgaliojimų ar nustatytų elgesio standartų, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant gyventojų ir policijos interesams, ar tokio elgesio skatinimas.“[83]

Siekiant kovoti su korupcija, reikia žinoti, kokios yra jos atsiradimo priežastys (4 pav.).

[81] Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289015

[82] Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos konvencija dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius, STT, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d7_103_doc_file_1_094520.pdf

[83] „Kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programa“, policija.lrv, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/Kovos%2Bsu%2Bkorupcija%2B2018-2020%2Bm_%2Bprograma.pdf

4 pav. korupcijos priežastys (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Ieva Gavelytė (2005) išskiria penkias korupcijos priežastis:

1) socialinės priežastys, kurioms priskiriamos tokios visuomenės problemos kaip nedarbas, sveikatos draudimo sistemos netobulumas, maži valstybės tarnautojų atlyginimai;
2) teisinės priežastys tokios kaip teisės aktų netobulumas, liudytojų apsaugos programų nebuvimas, pareigūnų skyrimo ir atleidimo bei nušalinimo procedūrų netobulumas;
3) institucinės priežastys: ne visur taikomas rotacijos principas ar auditas, nepakankamai skaidrus sprendimų priėmimo procesas;
4) visuomenės pilietiškumo stoka – visuomenės požiūrio į korupciją neapibrėžtumas ir prieštaringumas, nesipriešinimas korumpuotiems valstybės tarnautojams, piliečių palaikoma korupcija;
5) išorinių veiksnių priežastys: tarptautinės korupcijos atsiradimas, pasienio kontrabandos ir korupcijos specifika.[84]

Visuomenė vis dar laikosi nuomonės, kad kyšis padeda spręsti problemas. 2021 metais atliktų tyrimų metu nustatyta, kad net 63 proc. Lietuvos gyventojų neabejotinai duotų kyši, kadangi šis padeda spręsti problema.[85] Kiekvienais metais fiksuojami korupcijos atvejai policijoje. Kelių eismo taisyklių pažeidimai dažniausiai sudaro sąlygas korupcijai policijos sistemoje atsirasti. Vienas iš pavyzdžių gali būti kelių eismo taisyklių pažeidimas, numatytas ANK 420 str.[86], t. y.

[84] Ieva Gavelytė, „Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos,* 5 (2005), 114, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154477012/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content

[85] „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2021: reikalingas ryžtingesnis viešojo sektoriaus įsitraukimas didinant atsparumą korupcijai“, *STT*, 2022 m. vasario 1 d., https://www.stt.lt/naujienos/7464/lietuvos-korupcijos-zemelapis-2021-reikalingas-ryztingesnis-viesojo-sektoriaus-isitraukimas-didinant-atsparuma-korupcijai:3309

[86] „ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, infolex, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://www.infolex.lt/ta/336765:str420

pavojingas ir chuliganiškas vairavimas, kai vairuotojui privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemones atėmimą. Nenorėdamas prarasti teisės vairuoti transporto priemonės, vairuotojas duodą kyšį policijos pareigūnams ir taip sprendžia problemą. 2022 m. vasario 2 d. žiniasklaidoje straipsnis apie Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelių policijos valdybos Kelių patrulių kuopos vyriausiąjį patrulį, kuris galimai priėmė kyšį iš Kelių eismo taisykles pažeidusio vairuotojo.[87] Tokiais atvejais Nacionalinėje kovos su korupcija 2015–2025 metų programoje nurodyta, kad asmenys, bandantys išvengti arba sumažinti baudas, duoda pareigūnams kyšius, dovanas, suteikia nemokamas paslaugas tiesiogiai arba per tarpininkus.[88]

Dažniausiai policijoje yra keli tipai korupcijos apraiškų:

- „Smulkioji korupcija – dovanos, paslaugos, pinigai kelių policininkams, įrodymų praradimas, klastojimas;
- Biurokratinė korupcija – neskaidrūs viešieji pirkimai, komercinių sutarčių sudarymas siekiant asmeninės naudos, kyšiai už priėmimą į darbą, paaukštinimą ir perkėlimą;
- Kriminalinė korupcija – pagalbos nusikaltėliams teikimas, tiesioginis dalyvavimas nusikaltimuose, nelegalaus verslo dangstymas, duomenų apie tyrimus ir slaptus bendradarbius teikimas nusikalstamo pasaulio atstovams.
- Politinė korupcija – užsakomojo tyrimo prieš konkurentą pradėjimas, taip pat tyrimo nutraukimas reikalingo žmogaus atžvilgiu.“[89]

Pagal aukščiau nurodytas korupcijos priežastis policijoje, jas galima suskirstyti į dvi kategorijas: struktūrines ir institucines.[90] Tai reiškia, kad veiksniai, turintys įtakos policijos veiklai, kyla iš policijos kaip organizacijos vidaus ir sykiu tai nulemia išoriniai veiksniai tokie kaip – bendradarbiavimas su kitomis institucijomis, visuomene ir pan.

Policijos pareigūnai įsipareigoja laikytis profesinės etikos principų, nuostatų tarnybos ir ne tarnybos metu. Jiems keliami aukšti reikalavimai: „jis turi būti atsparus pagundoms, būti

[87] „Kauno kelių policijos pareigūnas įtariamas kyšio ėmimu iš KET pažeidėjo“, *lrytas*, 2022 m. vasario 2 d., https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/kriminalai/2022/02/02/news/kauno-keliu-policijos-pareigunas-itariamas-kysio-emimo-is-ket-pazeidejo-22260192

[88] „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e499812cbbe11e49bcec506eeda6c5f

[89] Paulius Klikūnas ir Dalia Lombardero Chartuni, „Skaidresnės policijos link“, policija.lrv, žiūrėta 2022 m. kovo 19 d., https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/SKAIDRESN%C4%96S%20POLICIJOS%20LINK%20LT(1).pdf

[90] Rositsa Dzhekova, Philip Gounev ir Tihomir Bezlov, „Countering police corruption: European perspective“, (Center for the study of democracy, 2013), https://books.google.lt/books?id=pMVGAgAAQBAJ&pg=PA29&lpg=PA29&dq=countering+police+corruption+european+perspectives&source=bl&ots=hGq-SpSJwA&sig=YJyKemp8pJaqwkYaKOSnAMnbWMM&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiBqNSDs53MAhWJCCwKHXDXAJgQ6AEIQTAC#v=onepage&q=countering%20police%20corruption%20european%20perspectives&f=false

dorovingumo pavyzdys, formuoti policijos prestižą, kelti jos autoritetą, būti teisingas, objektyvus, humaniškas, paslaugus ir kartu principingas.“[91] Tokiu būdu atsiranda dvi galimos įtakos sferos policijos pareigūnų elgesiui: darbinė aplinka ir aplinka po darbo. Aplinka po darbo, t. y. šeima, artimieji, draugai, ryšis su visuomene, dažnai gali nulemti netgi požiūrio į korupciją formavimąsi.

Taip pat korupcijos nusikalstamoms veikoms policijoje didelę įtaka turi tarnybinė aplinka, kultūra, vertybės, kolegų grupinio lojalumo jausmas. Tai galėtų iliustruoti situacija, kada policijos komisariate vienas iš darbuotojų vykdo nusikalstamą veiką, t. y. priima kyšius iš asmenų ir kolegos apie tai žino, tačiau apie korumpuotą elgesį nepraneša vadovui ar imunitetui.

Apibendrinus, policijos sistemos korupcijos priežastys gali kilti tiek iš išorinės, tiek iš darbinės aplinkos. Siekiant šalinti korupcijos priežastis policijos sistemoje, veiksmai turi būti nukreipti ir į visuomenę, jos švietimą ir skatinimą elgtis sąžiningai, ir į policijos pareigūnų bendruomenę keliant vidinę kultūrą, juos motyvuojant ir skatinant.

Nors korupcija policijos sistemoje mažėja ir policijos pareigūnų, kurie elgiasi korumpuotai, yra vienetai, tačiau tokie atvejai žiniasklaidoje nebūna nepastebėti. Dėl to neapsieinama ir be pasekmių. Negana to, kad policijos pareigūnas už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas nebetenka teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla, baudžiamas bauda, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimo bausme, kuri gali siekti iki 8 metų[92], jis pridaro žalos ir visuomenei, Lietuvos Respublikos valstybei.

Didžiausias neigiamas korupcijos poveikis visuomenei gali būti identifikuojamas trijose srityse:

- ekonomikoje;
- viešajame valdyme;
- socialinėje-politinėje erdvėje.

Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programoje 1 skyriuje 5 punkte teigiama, kad „korupcija yra viena iš nacionalinių grėsmių valstybei ir vienas iš pavojingiausių socialinių reiškinių, keliantis grėsmę žmogaus teisėms, demokratijai ir teisinei valstybei, iškreipiantis socialinį teisingumą, sąžiningą konkurenciją, verslo sąlygas, mažinantis ekonomikos augimą, keliantis pavojų valstybės valdymui, valstybės ar savivaldybių įstaigų stabilumui ir visuomenės moralei. Korupcija sietina su pernelyg dideliu biurokratijos ir reglamentavimo mastu, sprendimų diskrecijos ir atskaitingumo pusiausvyros nebuvimu. Korupcija yra latentinis reiškinys, o korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų poveikis įvairioms ekonomikos ir socialinėms sritims paprastai išryškėja tik vėliau, susidūrus su korupcijos pasekmėmis.“[93]

---

[91] Mingaugas Bilius, *Policijos pareigūnų rengimo vadovėlis* (Mastaičiai: Lietuvos policijos mokykla, 2018), 50.
[92] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note,* 6.
[93] Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo, e-tar, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25c529d0cbcd11e4aaa0e90fce879681

Ilona Tamelė (2021) teigia, kad „korupcija visomis savo formomis yra žalinga šalies ir tarptautinei ekonominei plėtrai. Neigiamos pasekmės gali būti jaučiamos ir daugelyje kitų visuomenės sričių, tokiose kaip bendra gyvenimo kokybė, švietimas, sveikatos apsaugos sistema, politinių institucijų veikimas, teisinės valstybės užtikrinimas, aplinkos apsauga; visuomenėje gali formuotis demokratinių vertybių nevertinimas, visko leistinumo ir nebaudžiamumo jausmas. Tai net gali turėti įtakos šalies politiniam stabilumui ir viešajam ar nacionaliniam saugumui“[94]

„Nusižengęs valstybės tarnautojas pakenkia savo reputacijai, užtraukia negarbę ne tik konkrečiam kolektyvui, bet ir paveikia visuomenės nuomonę apie valstybės tarnautojus kaip tam tikrą profesinę grupę, taip pat bendrą nuomonę apie šalies ar vietos valdžią.“[95] Dėl žiniasklaidoje matomų straipsnių apie korumpuotus policijos pareigūnus mažėja visuomenės pasitikėjimas policijos sistema, o vėliau ir įstatymais. Ilgainiui tai lemia, kad asmuo pasitaikius progai gali bandyti apeiti teisinį reguliavimą. Dėl nepasitikėjimo policijos sistema, visuomenė susidaro išankstinę nuomonę, būna priešiškai nusiteikusi, o tai gali pakenkti ir sunkinti policijos darbą. Pavyzdžiui, pasitaiko atvejų, kai žmonės nepraneša apie matomas ir vykdomas nusikalstamas veikas, o tai neleidžia užkirsti kelią teisės pažeidimams. Visuomenės nepasitikėjimas gali prisidėti kuriant aplinką, kurioje piliečiai suvokia, kad korupcija yra veiksmingesnė priemonė užsitikrinti savo pačių apsaugą.[96]

Taigi nustatyta, kad įvykdžius korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, policijos pareigūnas gali prarasti darbą, taip pat jam taikomos baudžiamajame kodekse įvardintos sankcijos. Sykiu tai didesnio nei vien tik asmeninio masto problema, nes pridaro žalos visuomenei bei visai policijos sistemai. Korupcija pažeidžia žmogaus teises, demokratiją, iškreipia socialinį teisingumą. Kad būtų sumažintos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos, būtina šviesti policijos pareigūnus ir visuomenę, stengtis pakeisti įsitvirtinusias mąstymo apie korupciją klaidas.

[94] Ilona Tamelė, „Teisės atitikties valdymo sistemų teisinis reguliavimas užkertant kelią korupcijai ir jų vaidmuo nustatant juridinių asmenų bei jų vadovų civilinę baudžiamąją atsakomybę“, *Public security and public order*, 28 (2021): 167, https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/6807/5473
[95] Palidauskaitė, *supra note*, 7: 54.
[96] Transparency international, „Corruption in justice and security“, (2011):6, https://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/285_Corruption_in_justice_and_security.pdf

2. KORUPCIJOS POLICIJOS SISTEMOJE TYRIMO METODOLOGIJA

2.1 Korupcijos priežasčių tyrimo metodologinis pagrindimas

Ši projektinio darbo dalis yra skirta metodologiniam pagrindimui: nurodomas tyrimo tikslas, uždaviniai, metodologinės prielaidos, paaiškinama tyrimo eiga, apibūdinami tyrimų tipai, pateikiamas tyrimo instrumentas. Šioje dalyje siekiama pažvelgti į korupcijos policijos sistemoje priežastis iš Lietuvos gyventojų pusės.

Tyrimo teorinis pagrindimas. Atlikta korupcijos priežasčių Lietuvos policijoje teorinė analizė leido įžvelgti tam tikras korupcijos pasikeitimo kryptis, apimtis, tačiau informacijos, korupcijos mažinimui nepakanka. Siekiant įgyvendinti korupcijos priežasčių ir jų Lietuvos policijos sistemoje analizę, numatyta atlikti kiekybinį ir kokybinį tyrimus.

Tyrimo tikslas. Nustatyti korupcijos priežastis Lietuvos policijos sistemoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. atskleisti, kaip gyventojai vertina korupciją policijos sistemoje;
2. atskleisti, kokias korupcijos priežastis gyventojai išskiria policijos sistemoje;
3. ištirti korupcijos statistiką Lietuvoje ir policijos sistemoje.

Tyrimo metodas. Tyrimui atlikti rekomenduojami du vienas kitą papildantys ir patikslinantys tyrimo metodai:

1. Anketinė apklausa;
2. Duomenų analizė.

Magistro darbo autorius pasirinko taikyti abi šias tyrimų grupes, nes anketinė apklausa yra priskiriama kiekybinių tyrimų metodų grupei, o dokumentų analizė – kokybinių tyrimų grupei.

Kiekybinis tyrimas. Pasirinktas tyrimo metodas – anketa. Anketinės apklausos metodo pasirinkimą lėmė šio informacijos rinkimo būdo efektyvumas, gana nedideli tyrimo atlikimo kaštai. Apklausa leidžia išsiaiškinti įvairaus amžiaus ir lyties gyventojų nuomonę, išvengti apklausiančiojo įtakos respondentų atsakymams ir reikalauja mažiausių respondento pastangų, . Buvo pateikti tikslūs, trumpi ir aiškūs klausimai su galimais atsakymo variantais bei vienu atviru siekiant sužinoti asmeninę respondento nuomonę. Anketinės apklausos rezultatai atskleidė gyventojų požiūrį į korupciją ir leido išsiaiškinti korupcijos policijos sistemoje problemines sritis. Kadangi „Kiekybinis tyrimas – tai struktūrizuotas, besiremiantis iš mokslinės problemos kylančia hipoteze tyrimas, taikant matematinius analizės metodus tyrimo duomenims apdoroti bei nagrinėjamam reiškiniui aprašyti“[97], anketa buvo atlikta netiesioginiu būdu, t. y. internetu.

[97] Rita Žukauskienė, *Kokybiniai ir kiekybiniai metodai* (Vilnius: 2008), 11.

Elektorinės apklausos būdas labiau užtikrina, kad gyventojai ją užpildys, kadangi tai galima padaryti respondentui patogiu laiku.

Tyrimo instrumentas. Siekiant tyrimo tikslo, buvo sukonstruotas tyrimo instrumentas, apimantis įvairius klausimus apie korupciją. Kiekvienas atsakymas į klausimą buvo svarbus, kadangi suteikė reikiamą informaciją. Anketos pradžioje buvo pateiktas įžanginis žodis, nurodytas anketos tikslas, kam bus panaudoti gauti rezultatai. Pabrėžta, kad anketa anoniminė bei buvo paaiškintos pildymo taisyklės. Pabaigoje parašyta padėka už anketos užpildymą.

3 lentelė

Korupcijos priežasčių Lietuvos policijos sistemoje kiekybinio tyrimo instrumentas (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Charakteristikos	Kriterijai	Klausimų skaičius
Demografinės charakteristikos	Respondentų lytis, amžius, išsilavinimas	3
Bendros žinios apie korupciją	Požiūris į korupciją, korupcija institucijoje, korupcija policijoje	11
Korupcijos priežastys	Atsiradimo priežastys, pranešimas apie korupcinius nusikaltimus	5
Iš viso:		19

Tiriamųjų imtis. Prieš pradedant tyrimą, būtina nustatyti imties tūrį, norint gauti rezultatus išskeltiems uždaviniams. Tyrimas atliktas Lietuvos mastu. Respondentai atrinkti atsitiktiniu būdu. Reikalingas imties dydis nustatytas remiantis statistiniu metodu. 2021 m. sausio 1 d. gyventojų skaičius Lietuvoje buvo 2 mln. 795,7 tūkst. žmonių. Imčiai nustatyti buvo naudota Paniotto formulė[98]:

$$n = z^2 p (1 - p) / e^2$$

kur: „n – reikiamas imties dydis;

z – standartinės paklaidos dydžio vienetai esant normaliam pasiskirstymui, kuris atitiks norimą patikimumo laipsnį (kai patikimumo laipsnis 95 proc., $z = 1,96^2$);

e – atrankos paklaida (maksimalus skirtumas tarp imties ir visumos proporcijų);

p – visumos proporcijos, kurios atitinka tyrėją dominančias charakteristikas.“[99]

Planuojamame tyrime stengtąsi gauti 95 proc. patikimumo laipsnį, numatyta atrankos paklaida 10 proc. bei proporcija – 50 proc. Nustatyta, kad tyrime turi dalyvauti 96 asmenys:

[98] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Šiauliai: 2017), 13.
[99] *Ibid*

$$n = 1{,}96^2 * 0{,}5(1-0{,}5)/0{,}1^2 = 96{,}04$$

Tyrimo etika. Tyrimuose, kuriuose duomenys renkami apklausos metodu, galioja visi bendriausi etikos principai.

Tyrimo duomenų apdorojimas. Tyrimo duomenys apdoroti SPSS programa. Statistinė duomenų analizė atlikta įvertinant absoliutinius ir procentinius dydžius. Gautų tyrimo rezultatų pateikimui naudotas grafinis vaizdavimas. Pateiktiems grafikams sudaryti naudota „Microsoft Word“ programa.

Kokybinis tyrimas. Siekiant atskleisti korupcijos lygį Lietuvos policijoje, pasirinktas ir antras tyrimo metodas – duomenų turinio analizė. Pasirinkimą lėmė nedideli atlikimo kaštai, greitas tyrimas,

2.2 Korupcijos priežasčių tyrimo organizavimas

Anketinės apklausos tyrimo organizavimas ir eiga.

1. Klausimų suformulavimas.
2. Respondentų parinkimas. Respondentai atrinkti atsitiktiniu būdu.
3. Duomenų rinkimas. Respondentams užpildyti anketą truko apie 5-6 min.
4. Naudojant kiekybinius ir kokybinius analizės būdus, gauti rezultatai projektiniame darbe apibendrinami, analizuojami, interpretuojami bei aprašomi.

Tyrimo organizavimas ir vykdymas. Anketinė apklausa vyko nuo 2022 m. kovo 22 dienos iki 2022 m. balandžio 15 dienos. Anketa buvo paskelbta internetiniame puslapyje www.manoapklausa.lt, kurios nuoroda išplatinta socialiniuose tinkluose „Facebook“, „Instagram“. Šis internetinių apklausų tinklapis pasirinktas dėl aktyvaus respondentų lankymo, palankių sąlygų sukurti ir pateikti internetinės apklausos anketą bei dėl sudarytų galimybių viešinti anketą. Tyrimas atliktas Lietuvos mastu, respondentai atrinkti atsitiktiniu būdu. Atrinktų respondentų vertinimai negali reprezentuoti visų Lietuvos gyventojų nuomonės, tačiau tokia apklausa gali būti vertinama kaip bandomoji, leidžianti įvertinti klausimyną ir kitus tyrimo aspektus.

Demografiniai klausimai pateikti anketos pradžioje siekiant nustatyti vidutinį respondentų amžių, lytį bei išsilavinimą. Demografiniuose klausimuose buvo išskirtas respondentų amžius. Dėl to buvo siekta įvertinti, kaip skirtingo amžiaus grupės respondentai supranta korupciją.

Kokybinio tyrimo organizavimas. Kad kiekybinis tyrimas būtų tikslingesnis, buvo pasitelkta duomenų turinio analizė. Jai naudoti buvo svarbūs oficialūs duomenys:

- „Transparency International“ sociologiniai tyrimai „Pasaulinis korupcijos barometras 2016 m.“ ir „Pasaulinis korupcijos barometras 2021 m.“;
- Lietuvos korupcijos žemėlapiai 2011–2021 m;
- Vidaus reikalų ministerijos Lietuvos gyventojų apklausos apie viešojo saugumo situacijas.

3. KORUPCIJOS POLICIJOS SISTEMOJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1 Kovojančios su korupcija organizacijos

Norint kovoti su korupcijos reiškiniu, būtina užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijos prevencijos ir kontrolės sistemą. Kovos su korupcija priemonės turi užtikrinti ir įgyvendinti paskirti valdžios institucijų padaliniai. Dėl šių priežasčių Lietuvos Respublikos Seimas 2015 m. paskelbė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“[100]. Programos tikslas „sumažinti korupcijos mastą, padidinti skaidrumą, atvirumą viešajame ir privačiame sektoriuose“[101]. Taip atsirado nepriklausomos valstybinės institucijos ir tarnybos, „karštosios“ anoniminės linijos bei galimos pilietinės iniciatyvos projektai. Kovai su korupcija įsteigtos nevyriausybinės organizacijos, įstaigos ir programos gali veikti nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu. Kaip pavyzdys kovai su korupcija Lietuvoje veikia šios organizacijos ir institucijos (žr. 4 lentelė):

4 lentelė

Institucijų ir organizacijų kovojančių su korupcija pavyzdys

(šaltinis: sudarytas autoriaus)

Pavadinimas	Veiklos sritis	Dalyvavimo lygis
Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba	„Vykdo baudžiamąjį persekiojimą dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kriminalinę žvalgybą, korupcijos prevenciją, didina antikorupcinį sąmoningumą, vykdo analitinę antikorupcinę žvalgybą ir kitus įstatymuose ir kituose teisės aktuose Specialiųjų tyrimų tarnybai nustatytus uždavinius.“[102]	Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba nepriklausoma nuo vykdomosios valdžios. Institucija atskaitinga Lietuvos Respublikos Prezidentui ir Lietuvos Respublikos Seimui.
„Transparency International“, Lietuvos skyrius	Organizacija vykdo tiriamąją veiklą šiose srityse:	Nepolitinė tarptautinė organizacija, bendraujanti ir koordinuojanti savo

[100] Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo, e-tar, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/25c529d0cbcd11e4aaa0e90fce879681

[101] *Ibid*

[102] Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, *supra note,* 68.

	• Galimas spragas teisės aktuose ir jų projektuose bei galimybes stiprinti antikorupcinį reguliavimą; • Nacionalinių ir institucinių antikorupcinių programų ir priemonių efektyvumą; • Korupcijos apraiškas viešuosiuose pirkimuose; • Korupciją valstybės ir savivaldybių institucijose bei privačiame sektoriuje; • Valstybinių ir savivaldos institucijų turimos informacijos prieinamumą piliečiams. • Žiniasklaidos skaidrumą; • Politinių partijų ir politinių kampanijų skaidrumą; • Skaidrumą interneto erdvėje. [103]	veiklą tiek su vyriausybėmis, tiek nevyriausybinėmis organizacijomis Lietuvoje ir užsienyje.
„Skaidrumo akademija“	„Gerosios antikorupcinės praktikos mainų vieta, kur didžiausią patirtį sukaupę ir aukščiausią kompetenciją turintys skaidrumo standartų ekspertai dalijasi patirtimi ir patarimais, kaip organizacijoje kurti korupcijai atsparią aplinką.“[104]	Skaidrumo akademijos organizatorius – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Skaidrumo akademijos gerųjų patirčių mainus inicijuoja Lietuvos Respublikos Prezidentas.
www.kysiai.lt	„Portalas sukurtas, kad būtų galima rasti naujienas, straipsnius ir tyrimus apie aktualius korupcijos atvejus Lietuvoje ir pasaulyje. Visa informacija apie tai	Pilietinė iniciatyva.

[103] „Apie TILS“, *Transparency International Lietuvos skyrius*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., Apie TILS – Transparency International Lietuvos skyrius

[104] „Skaidrumo akademija" įkūrimas“, *Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba,* žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., „Skaidrumo akademija" įkūrimas | STT

	perduodama Specialiųjų tyrimų tarnybai (STT).“[105]	

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimo tarnybos internetiniame puslapyje yra nurodytos tarptautinės institucijos, kovojančios su korupcija. Iš šių tarptautinių institucijų Lietuva ir jos vykdomoji valdžia mokosi ir su jomis bendradarbiauja (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Tarptautinių organizacijų, kovojančių su korupcija, pavyzdys

(šaltinis: sudarytas autoriaus)

Pavadinimas	Veiklos sritys	Lietuvos bendradarbiavimas
OLAF – Europos kovos su sukčiavimu tarnyba	OLAF vykdo savo misiją: • atlikti nepriklausomus sukčiavimo ir korupcijos, susijusios su ES lėšomis, tyrimus, siekiant užtikrinti, kad visi ES mokesčių mokėtojų pinigai pasiektų projektus, kurie galėtų kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą Europoje; • prisidėti prie piliečių pasitikėjimo ES institucijomis stiprinimo tiriant rimtus ES darbuotojų ir ES institucijų narių nusižengimus; • sukurti patikimą ES kovos su sukčiavimu politiką.[106]	STT OAFCN veikloje dalyvauja nuo 2002 m.
GRECO – Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė	Valstybių prieš korupciją grupę (GRECO) 1999 m. įsteigė Europos Taryba, kad stebėtų, kaip valstybės laikosi organizacijos kovos su korupcija standartų. GRECO vienodai stebi visus savo narius, vykdydama dinamišką tarpusavio vertinimo ir tarpusavio spaudimo procesą. GRECO mechanizmas užtikrina, kad	STT dalyvauja Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją šalių narių konferencijos (CAC/COSP) sesijose ir darbo grupėse.

[105] „Apie kyšiai.lt“, *kysiai.lt,* žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., Apie Kyšiai.lt - Kysiai.lt

[106] What we do, *OLAF European Anti-Fraud Office*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., What we do (europa.eu)

	jos nariai skrupulingai laikytųsi teisių ir pareigų lygybės principo. Visi nariai dalyvauja ir be apribojimų pateikia tarpusavio vertinimo ir atitikties procedūras. [107]	
UNODC – Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras	Organizacijoje yra korupcijos ir ekonominių nusikaltimų skyrius. Siekdama paremti valstybių šalių pastangas visapusiškai įgyvendinti Jungtinių Tautų Konvenciją prieš korupciją, UNODC teikia techninę pagalbą įvairiose su korupcija susijusiose teminėse srityse, pavyzdžiui, prevencijos, švietimo, turto susigrąžinimo, sąžiningumo baudžiamojo teisingumo sistemoje ir kt.[108]	Lietuva prie Jungtinių Tautų organizacijos prisijungė 1991 metais, rugsėjo 17-ą dieną.
EPAC – Europos partneriai prieš korupciją (Europos antikorupcijos tinklas)	„EPAC/EACN misija yra: • Užmegzti, palaikyti ir plėtoti ryšius tarp specializuotų kovos su korupcija ir policijos priežiūros institucijų. • Skatinti nepriklausomumą, nešališkumą, teisėtumą, atskaitomybę, skaidrumą ir prieinamumą visose sistemose, sukurtose ir prižiūrimose nepriklausomai policijos ir kovos su korupcija darbo priežiūrai. • Skatinti tarptautines teisines priemones ir mechanizmus iš profesinės perspektyvos. • Remti bendrų darbo standartų ir geriausios praktikos kūrimą ir skatinimą policijos priežiūros įstaigoms ir kovos su korupcija institucijoms.	STT prisijungė nuo 2007 metų.

[107] About GRECO, *Council of Europe*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., About GRECO (coe.int)
[108] UNODC's Action against Corruption and Economic Crime, *United Nations Office on Drugs and Crime*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., UNODC and corruption

	• Suteikti platformą keistis informacija ir patirtimi, susijusia su pokyčiais policijos priežiūros ir kovos su korupcija klausimais. • Teikti paramą kitoms šalims ir organizacijoms, norinčioms sukurti arba plėtoti priežiūros mechanizmus ir kovos su korupcija institucijas. • Bendradarbiauti su kitomis organizacijomis, valdžios institucijomis, tinklais ir suinteresuotosiomis šalimis, laikantis pirmiau nustatytų tikslų.“[109]	

Čia tik dalis organizacijų, kovojančių su korupcija, tarptautiniu mastu jų yra žymiai daugiau. Visų institucijų ir organizacijų tikslas kompleksiškai šalinti šio neigiamo socialinio reiškinio priežastis, stiprinti teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų sistemą, skatinti glaudesnį bendradarbiavimą su visuomene, ugdyti visuomenės narių pilietinę sąmonę ir nepakantumą negerovėms. Organizacijos padeda plėtoti antikorupcinę veiklą, įtraukia visuomenę elgtis sąmoningiau ir sąžiningiau.

3.2. Korupcijos Lietuvoje statistinių duomenų analizė

Siekiant nustatyti korupcijos situaciją Lietuvos policijos sistemoje atliekama duomenų analizė. Tyrimui naudojami oficialūs korupcijos tyrimai bei analizės:

- „Transparency International“ sociologiniai tyrimai „Pasaulinis korupcijos barometras 2016 m.“ ir „Pasaulinis korupcijos barometras 2021 m.“;
- Lietuvos korupcijos žemėlapiai 2011–2021 m;
- Vidaus reikalų ministerijos Lietuvos gyventojų apklausos apie viešojo saugumo situacijas.

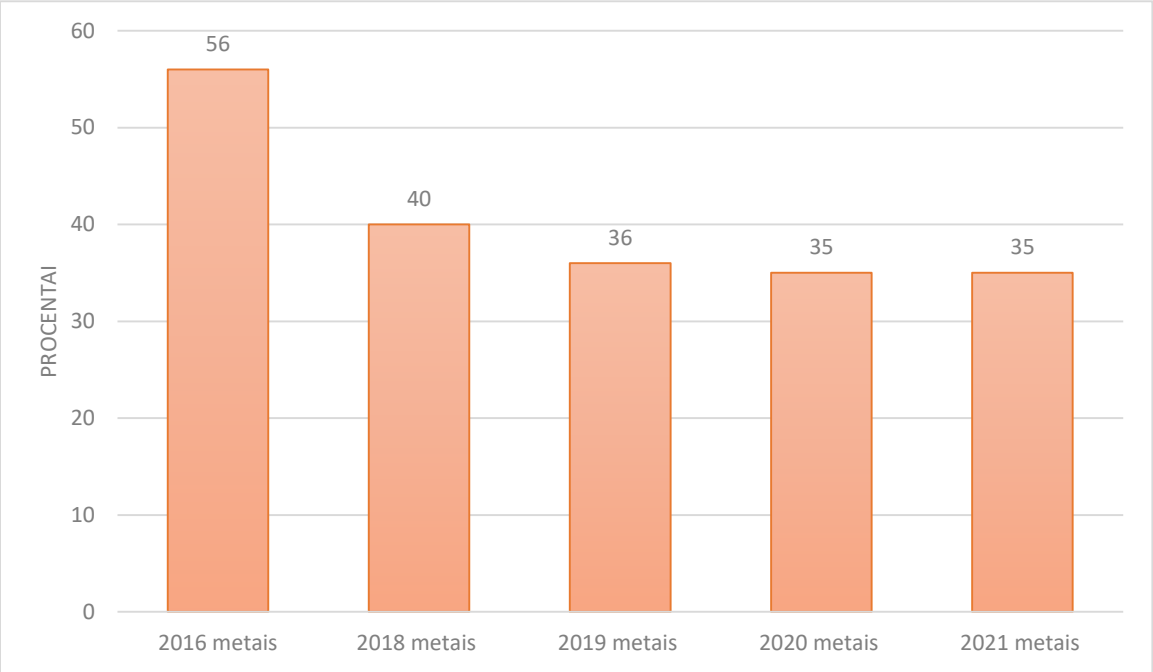
„Lietuvos korupcijos žemėlapis“ yra vienas didžiausių ir žinomiausių nacionalinių korupcijos tyrimų, kuriuo „siekiama nustatyti įvairių socialinių grupių požiūrį į institucinį ir

[109] „Apie“, *EPAC/EACN*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., About - European Partners Against Corruption (epac-eacn.org)

geografinį korupcijos paplitimą Lietuvoje, jų patirtį susiduriant su korupcijos atvejais, o taip pat įvertinti Lietuvos visuomenės antikorupcinį potencialą.“[110]

Pagal 2021 metų „Transparency International“ Korupcijos suvokimo indekso tyrimą Lietuva iš 180 šalių užėmė 34 vietą, o tarp Europos Sąjungos šalių 13 vietą. Lyginant su 2016 metais, Lietuva tarp pasaulio šalių užėmė 38 vietą, o tarp Europos Sąjungos šalių 18 vietą. Pagal šiuos duomenis matome, kad Lietuvos korupcijos situacija gėrėja.

Analizuojant korupcijos žemėlapių rezultatus pastebima, kad gyventojai teigia, kad korupcija labai rimta problema.

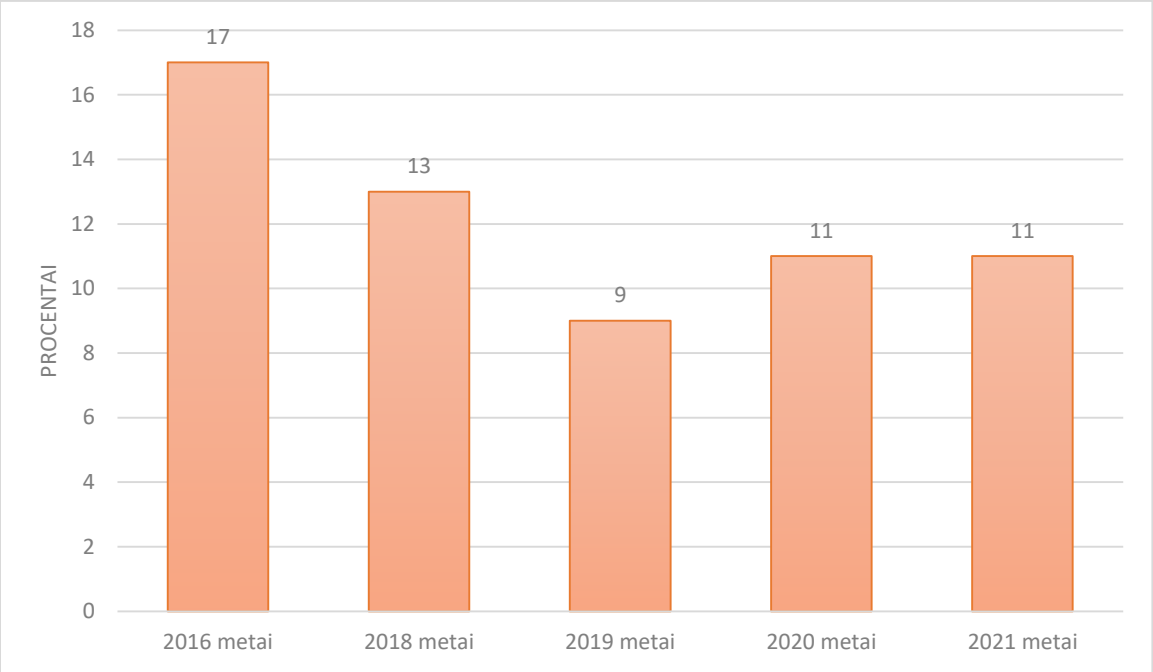
5 pav. „Korupcijos žemėlapio“ gyventojų korupcijos vertinimas, proc.
(šaltinis: sudarytas autoriaus)

Pagal 5 paveikslą matome, kad nuo 2016 metų mažiau gyventojų galvoja, kad korupcija yra labai rimta problema. Pastebime, kad nuo 2019 metų gyventojų nuomonė pakito tik 1 procentu ir galime teigti, kad ji išlieka stabili – net 35 procentai gyventojų mano, kad korupcija Lietuvoje yra labai rimta problema.

Analizuojant labiausiai korumpuotas institucijas Lietuvoje pastebime, kad gyventojai nuo 2016 metų policijos instituciją vis mažiau išskiria kaip korumpuotą ir nuo 2020 metų jau tik 11 procentų gyventojų mano, kad policija yra korumpuota (6 pav.). 2021 metų apklausoje policijos

[110] Jolanta Aleknevičienė, „Lietuvos „kova“ su korupcija: kodėl nepastebime pažangos?“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* 11 (2013): 260, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1401302719798/J.04~2013~1401302719798.pdf

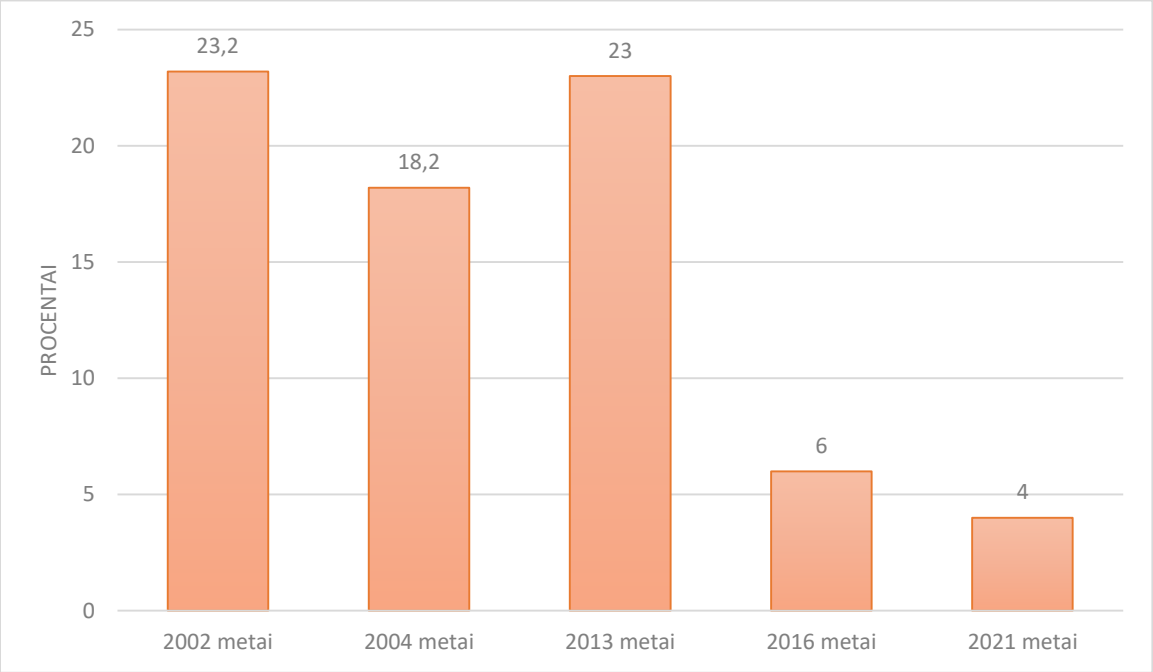
institucija yra 8 vietoje iš 12. Lyginant su 2016 metais, kai policija buvo 5 vietoje, pastebime, kad gyventojų nuomonė apie policijos institucija gerėja.

6 pav. „Korupcijos žemėlapio“ gyventojų korupcijos vertinimas policijoje, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

„Transparency International“ Lietuvos skyrius aktyviai atlieka korupcijos tyrimus. Jų, apimančių tiek visą Lietuvą, tiek atskirus regionus, susisteminta jau keletas. Tyrimų rezultatai plačiai komentuojami Lietuvoje. Remiantis tyrimų rezultatais, korupcijos būklė Lietuvoje pristatoma tarptautiniu mastu.[111] Tarptautinė nevyriausybinė organizacija „Transparency International“ vykdo socialinį tyrimą „Pasaulinis korupcijos barometras“. Ji irgi pristato visuomenės nuomonę apie korupciją ir jos patirtis. Tyrimui buvo pasirinkti du pasauliniai korupcijos barometrai – 2016 ir 2021 metų. Tyrimas parodė, kad gyventojų, duodančių kyšį policijos pareigūnams mažėja, kadangi 2021 metais tik 4 proc. bandė papirkti policijos pareigūnus, o 2016 metais 6 proc. (7 pav.).

[111] Kęstutis Masiulis, „Ar pakankamai pagrįsta korupcijos Lietuvoje tyrimų metodologija?“, *Viešoji politika ir administravimas* 14 (2005): 115, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13528/2395-5114-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y

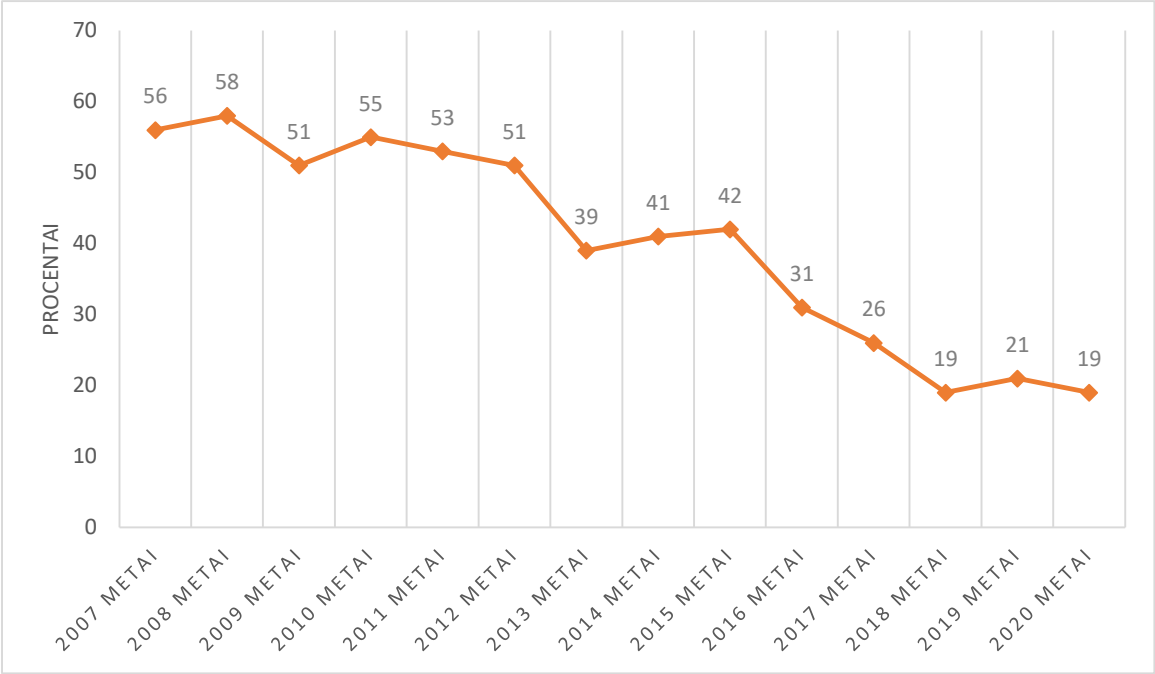

7 pav. Tyrimo „Pasaulinis korupcijos barometras“ duomenys, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

„Lietuvos korupcijos žemėlapis“ – tai vienas didžiausių ir žinomiausių korupcijos tyrimų nacionaliniu mastu. Juo „siekiama nustatyti įvairių socialinių grupių požiūrį į institucinį ir geografinį korupcijos paplitimą Lietuvoje, jų patirtį susiduriant su korupcijos atvejais, o taip pat įvertinti Lietuvos visuomenės antikorupcinį potencialą“[112].

Vertinant viešojo saugumo situaciją Lietuvos policijos sistemoje, Vidaus reikalų ministerija kasmet atlieka gyventojų apklausas apie viešą saugumą. Nagrinėjant 2020 metų tyrimo rezultatus pastebima, kad per keturiolika metų smarkiai padaugėjo žmonių, gerai vertinančių policijos reagavimą į pranešimus ir tik 19 procentų mano, kad pareigūnai ima kyšius.

[112] Aleknevičienė, *supra note*, 110.

8 pav. Policijos pareigūnų veiksmų provokavimo duoti kyšį vertinimas, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Nagrinėjant Vidaus reikalų ministerijos atliktą gyventojų apklausą pastebima, kad per šešerius metus smarkiai sumažėjo atvejų, kai policijos pareigūnai reikalauja kyšio, labiausiai ši tendencija pastebima kelių policijoje. Taip pat sumažėjo žmonių, kurie nurodė, kad davė kyšį pareigūnui, tai pastebime pagal 6 lentelę. Šis vertinimas yra subjektyvus, kadangi tai yra tik gyventojų apklausa.

6 lentelė

Prievartavimo ir davimo indeksai policijoje (šaltinis: sudarytas autoriaus)

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.
Kelių policijos pareigūnai						
Prievartavimo indeksas	0,15	0,10	0,15	0,05	0,05	0,05
Davimo indeksas	0,10	0,12	0,11	0,08	0,05	0,04
Viešąją tvarką prižiūrintys, pareigūnai (patruliai)						
Prievartavimo indeksas	0,04	0,04	0,05	0,07	-	-
Davimo indeksas	0,02	0,03	0,05	0,02	0,05	-
Bendruomenės pareigūnai						
Prievartavimo indeksas	0,02	0,02	0,05	0,03	0,03	0,03
Davimo indeksas	0,01	0,01	0,03	0,01	0,01	-

Nusikaltimus tiriantys policijos pareigūnai						
Prievartavimo indeksas	0,08	0,04	0,01	0,02	0,06	0,05
Davimo indeksas	0,03	0,04	0,06	0,04	0,02	0,02

Apibendrinant visų analizių rezultatus pastebime, kad korupcijos problema yra išlikusi ir pagal gyventojų nuomonę tai vis dar yra labai rimta problema, tačiau tik 11 procentų gyventojų, dalyvavusių apklausose, mano, kad policijos institucija yra korumpuota. Nuo 2016 metų gyventojų nuomonė apie policiją gerėjo. Visuose analizių rezultatuose matome, kad korupcijos problema policijoje žvelgiant iš gyventojų perspektyvos gerėja ir pastebime, jog pagal Vidaus reikalų ministerijos atliktą gyventojų apklausą tokių atvejų vis mažiau. Galime daryti prielaidą, kad prie to prisidėjo policijos sistemos tobulinimas, vykdomos korupcijos prevencijos, viešinimas atvejų, kai policijos pareigūnai reikalauja arba paima kyšį iš gyventojų.,

3.3 Gyventojų nuomonės dėl korupcijos policijos sistemoje rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti korupcijos priežastis Lietuvos policijos sistemoje, nuo 2022 m. kovo 22 dienos iki 2022 m. balandžio 15 dienos veikė gyventojų apklausa t. y. buvo vykdytas anketinis tyrimas. Jo metu buvo svarbu nustatyti, ar gyventojai žino, kas yra korupcija, kaip ji pasireiškia, todėl jau tyrimo pradžioje buvo užduoti bendri klausimai apie korupciją.

Apklausoje dalyvavo respondentai iš įvairaus amžiaus grupės. Gauti respondentų pasiskirstymai pagal amžiaus grupes leidžia daryti prielaidą, kad bus išreikšta įvairi skirtingų kartų nuomonė.

Tyrimo metu savo nuomonę išreiškė 113 respondentų, kurių demografines charakteristikas atskleidžia lytis, amžius ir išsilavinimas.

Aktyviausiai dalyvavo 18-25 metų amžiaus grupės respondentai. Kiek mažiau aktyvi buvo 26-35 metų amžiaus grupė. Mažiausiai aktyvūs buvo respondentai, kurių amžius 57 metai ir daugiau.

7 lentelė

Demografinių klausimų charakteristikos (šaltinis: sudarytas autoriaus)

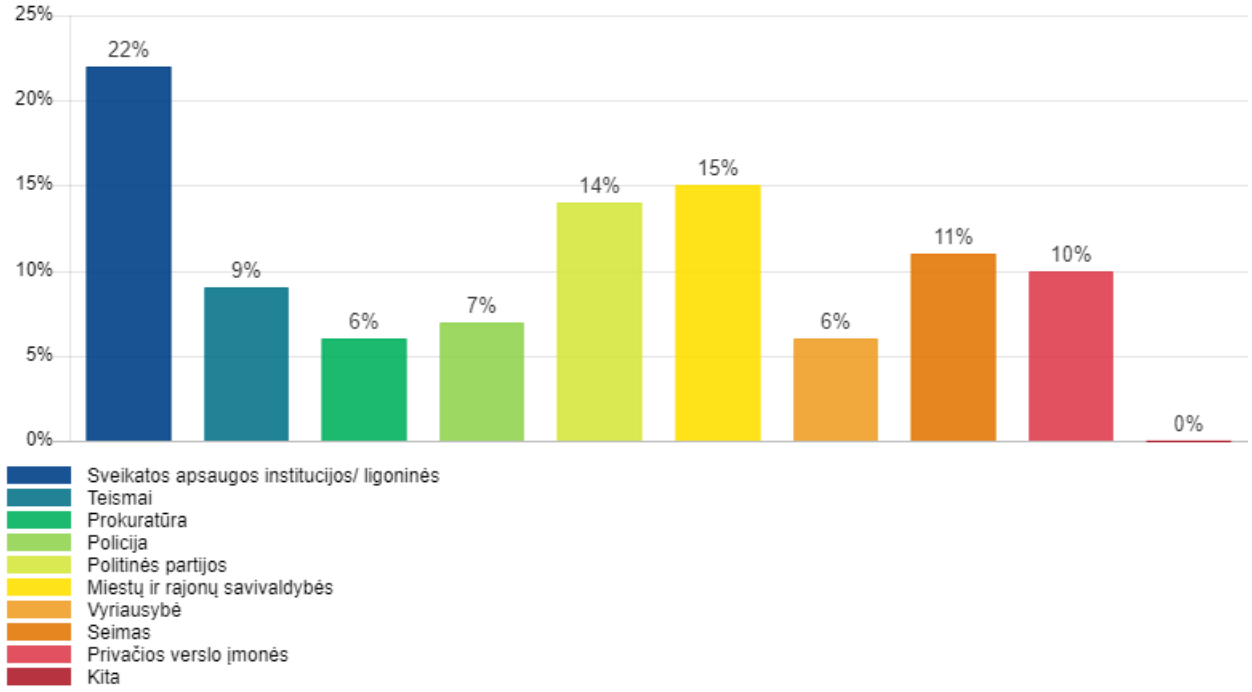
Charakteristikos	**Imties duomenys**				
Lytis	Moteris		Vyras		
	81 %		19%		
Amžius	18–25 metai	26–35 metai	36–45 metai	46–56 metai	57 ir daugiau
	55%	18%	12%	12%	4%
Išsilavinimas	Pradinis	Vidurinis	Profesinis	Aukštesnysis	Aukštasis
	0%	11%	10%	18%	62%

Daugiausia respondentų, dalyvavusių pagal lytį, buvo moterų – 81 proc., o vyrų tik 19 proc.

Pagal respondentų išsilavinimą aktyviausi buvo su aukštuoju išsilavinimu, tolygiai dalyvavo respondentai su viduriniu, profesiniu ir aukštesniuoju išsilavinimu. Pradinio išsilavinimo respondentų nebuvo.

Tyrime dalyvavę 112 respondentų atsakė, kad žino, kas yra korupcija ir tik vienas respondentas atsakė, kad nežino, kas tai yra. 108 respondentai teigė žinantys, kaip pasireiškia korupcija, o 5 atsakė nežinantys.

22 procentai respondentų nurodė, kad sveikatos apsaugos institucijos / ligoninės yra labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje. Kiek mažiau mano, kad labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje yra politinės partijos, Seimas ir miestų, rajonų savivaldybės. Pastebima, kad respondentai mažiausiai išskyrė teismus, prokuratūrą, policiją, vyriausybę ir privačias įmones. Šiame klausime buvo palikta ir atvira vieta respondento nuomonei išsakyti ir vienas iš jų atsakė, kad visose institucijose gyvuoja korupcija, kadangi viską galima nusipirkti už pinigus (10 pav.).

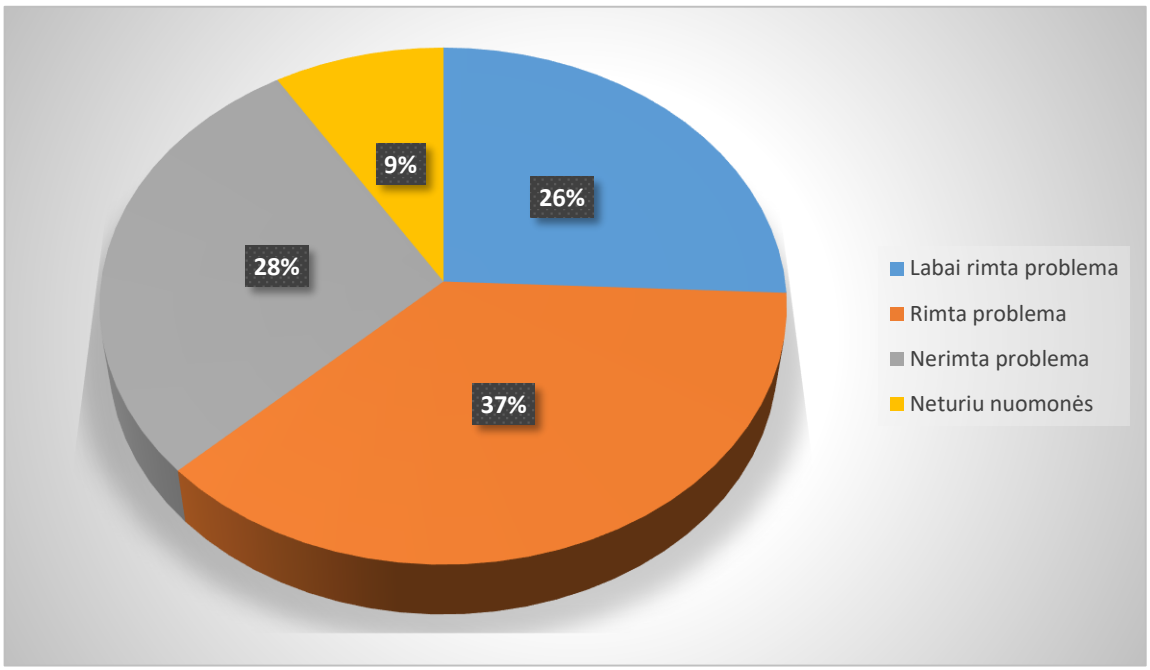

10 pav. Respondentų nuomonė apie labiausiai korumpuotas institucijas, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Lyginant su socialinio tyrimo „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2021“ duomenimis, tyrimo dalyviai nurodė, kad labiausiai korumpuota institucija Lietuvoje yra gydymo įstaigos / sveikatos apsauga. Kiek mažiau mano, kad teismai, Seimas ir savivaldybė. Tyrimo rezultatai tolygiai pasiskirstė ties tokiomis institucijomis: partijos, vyriausybė, prokuratūra, policija, žiniasklaida, verslas ir viešieji pirkimai. Pagal autoriaus atliktą tyrimą ir „Lietuvos korupcijos žemėlapį 2021“, matome, kad abiejuose tyrimuose dalyvavusių respondentų nuomonė sutampa ir kaip labiausiai korumpuota institucija Lietuvoje nurodomos gydymo įstaigos. Apibendrinus galima teigti, kad korupcijos apraiškos yra paplitusios visose institucijose, skiriasi tik jų mąstai.

Kadangi šiuo tyrimu siekta sužinoti korupcijos priežastis ir lygį Lietuvos policijos sistemoje, todėl tyrimo metu respondentų klausta, ar korupcija policijos sistemoje yra labai rimta problema.

Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma respondentų mano, kad korupcija policijos sistemoje yra rimta problema. Tolygiai yra manančių, kad tai yra labai rimta problema ir nerimta problema (pav. 11).

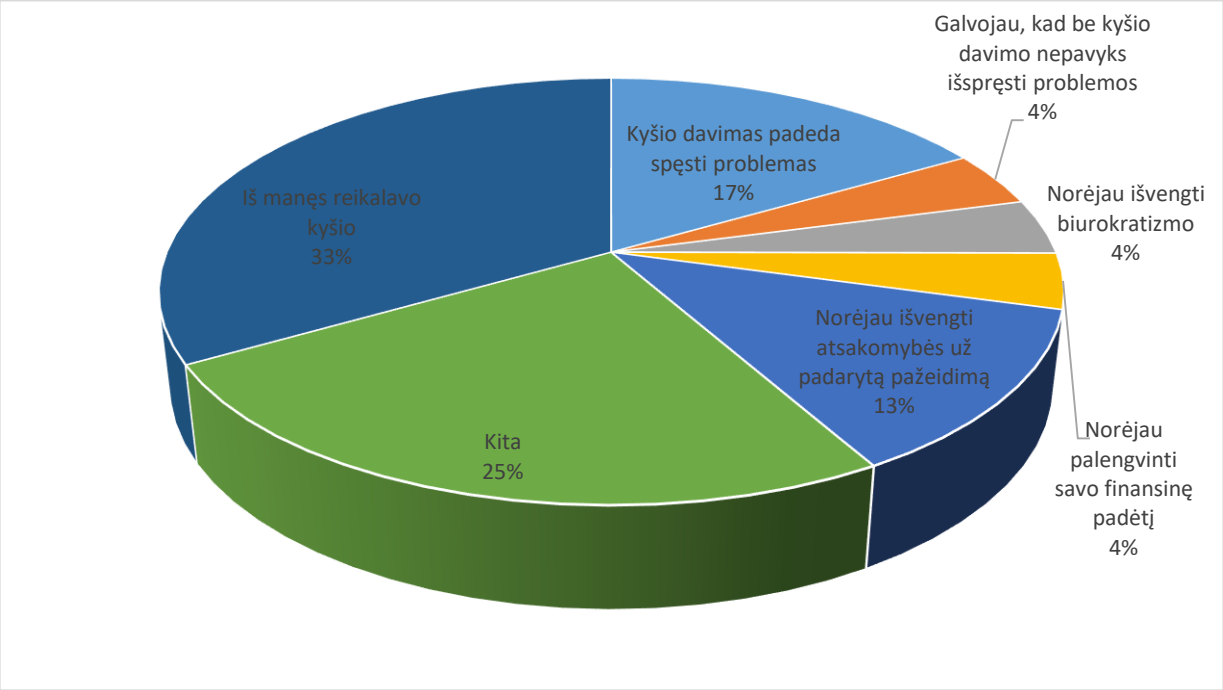

11 pav. Respondentų nuomonė apie korupcijos rimtumą policijos sistemoje, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Taigi atsakymai parodė, kad korupcija policijos sistemoje yra rimta problema ir būtina ją spręsti. Vis dar išlieka svarbu ieškoti naujų su korupcija kovojančių priemonių, kurios užkirstų korupcijos radimąsi ir plitimą.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, ar respondentai buvo susidūrę su korupcija policijos sistemoje. Iš dalyvavusių respondentų 79 proc. atsakė, kad neteko susidurti su korupcija policijoje, o 21 proc. respondentų atsakė, kad yra tekę susidurti. Šie respondentai atsakinėjo ir į kitus palydinčius klausimus, kuriuose buvo dominamasi dėl kokių priežasčių davė policijos pareigūnams kyšį, ar duotas kyšis buvo paimtas pareigūnų ir ar tai palengvino respondentų situaciją.

Teorinėje dalyje minėta, kad korupcija pasireiškia dėl įvairių priežasčių: socialinės, teisinės, institucinės, išorinės ir visuomenės pilietiškumo stokos. Dažnai iš žiniasklaidos išgirstame, kad gyventojas policijos pareigūnui duoda kyšį dėl padaryto nusižengimo, kurio nori išvengti. Taigi norėta išsiaiškinti dėl kokių priežasčių respondentai, kurie susidūrė su korupcija policijos sistemoje, davė kyšį pareigūnui. Anketoje buvo pateikti priežasčių variantai: kyšio davimas padeda spręsti problemas; galvojo, kad be kyšio nepavyks išspręsti problemos; norėjo išvengti biurokratizmo; norėjo palengvinti savo finansinę padėtį; norėjo išvengti atsakomybės dėl padaryto pažeidimo; kad būtų suteikta slapta informacija; policijos pareigūnas reikalavo kyšio. Šiame klausime buvo palikta vieta atviram atsakymui, todėl respondentai galėjo pasidalinti savo patirtimi.

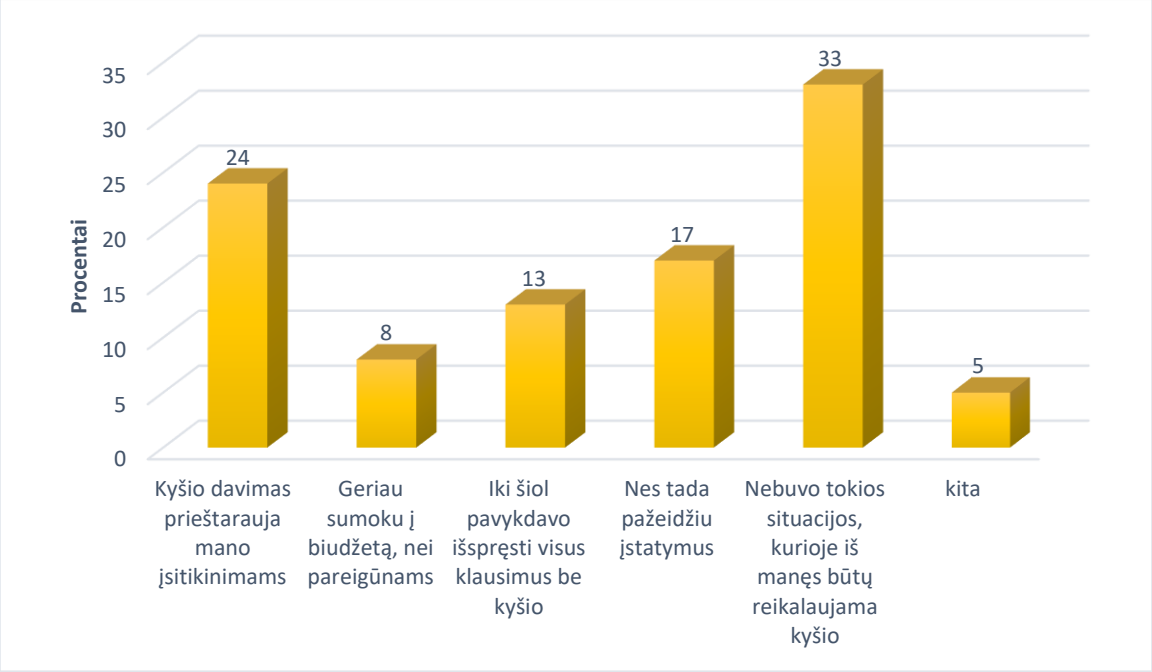
12 pav. Respondentų nuomonė dėl kokios priežasties davė kyšį pareigūnui, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Tyrimo rezultatai (pav. 12) parodė, kad daugiausia atvejų, kai respondentai davė kyšį policijos pareigūnui radosi dėl to, kad patys pareigūnai to reikalavo, tai sudarė net 33 proc. atsakymų. Tolygiai pasiskirstė respondentų atsakymai, kad kyšis padeda spręsti problemas ir norėta išvengti atsakomybės už padaryta pažeidimą. Trys variantai pasiskirstė vienodai: 4 proc. respondentų atsakė, kad nemanė, jog be kyšio išspręs savo problemą, norėjo išvengti biurokratizmo ir norėjo palengvinti savo finansinę padėtį. 25 proc. respondentų pasirinko į šį klausimą atsakyti patys paliktoje tuščioje vietoje. Šiuo atveju matyti, kad visi atsakę respondentai patys nėra davę kyšio, tačiau yra matę, kaip prie jų jis yra duodamas.

Tyrimo metu respondentų, kurie susidūrė su korupcija policijos sistemoje, prašyta nurodyti, ar policijos pareigūnas paėmė kyšį. Respondentų atsakymai pasiskirstė po lygiai. Šiuo klausimu norėta išsiaiškinti, ar policijos pareigūnai laikosi įstatymų, policijos nuostatomis. Apibendrinus, matyti, kad policijos sistemoje yra dirbančių nelojalių darbuotojų, kurie siekia asmeninės naudos sau ir nesivadovauja keliamais reikalavimais policijos pareigūnui. Šiuo klausimu turėtų būti sustiprinta atranka į policijos mokyklą, kurioje derėtų labiau atsižvelgti į asmens motyvaciją, norą ir psichologinį pasirengimą.

Anketos metu domėtasi, ar kyšio davimas palengvino respondentų situaciją. Net 54 proc. atsakė, kad situaciją palengvino, 33 proc. atsakė, kad ne, o 13 proc. atsakė, kad nei palengvino, nei pagerino.

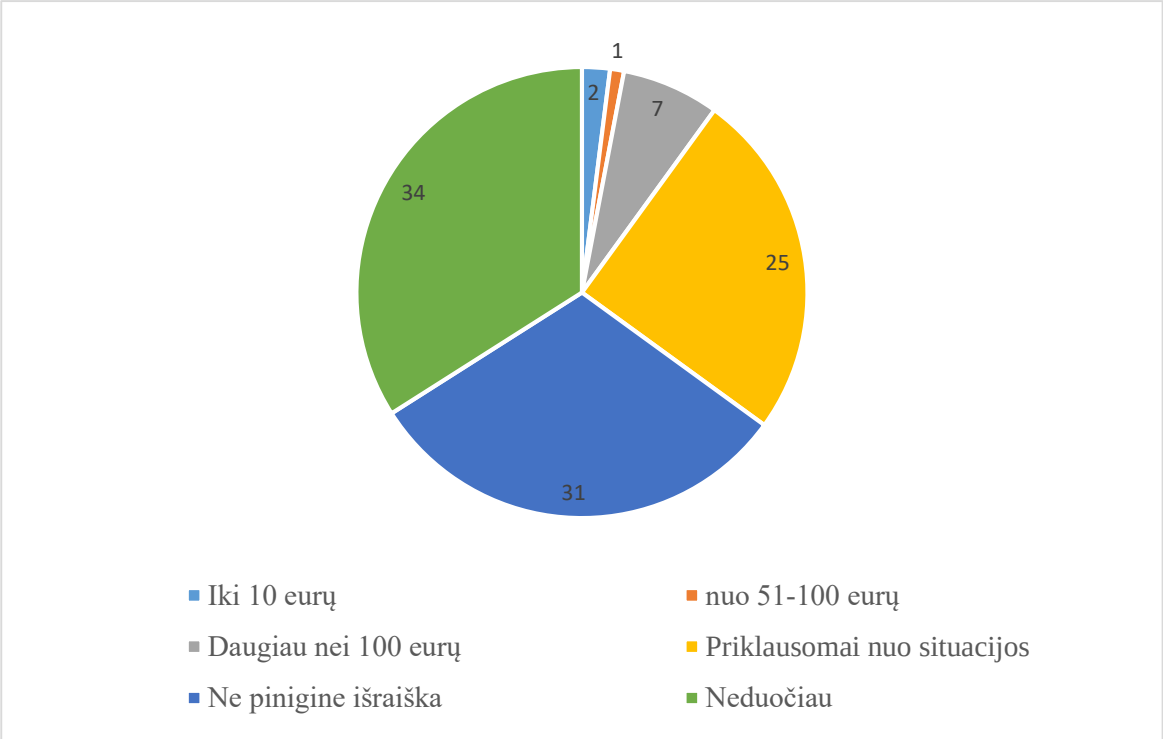
Kadangi mažesnė respondentų dalis atsakė, kad nebuvo susidūrę su korupcija policijoje, todėl siekta išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių kyšis nebuvo duotas. Respondentams buvo pateikti keli atsakymų variantai: kyšio davimas prieštarauja mano įsitikinimams; geriau sumoku į biudžetą nei pareigūnams; iki šiol pavyko išspręsti visus klausimus be kyšio; nes taip pažeisčiau įstatymus; nebuvo tokios situacijos, kurioje iš manęs reikalautų kyšio. Taip pat paliktas vienas atviras laukelis pareikšti nuomonę.

13 pav. Respondentų nuomonė dėl kokios priežasties nedavė kyšio pareigūnui, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Įvertinus gautus tyrimo rezultatus (pav. 13), matome, kad 33 proc. respondentų nurodo, kad nebuvo tokios situacijos, jog pareigūnai reikalautų kyšio. Kiek mažiau nurodė, kad kyšio davimas prieštarauja jų įsitikinimams. Kiti tyrimo atsakymai pasiskirstė tolygiai. Kadangi šiame klausime buvo palikta tuščia vieta nuomonei įrašyti, tai keli respondentai nurodė, kad neduoda kyšio dėl nemalonaus pareigūnų bendravimo. Vienas respondentų atsakė, kad nedavė kyšio pareigūnui, kadangi šis nemaloniai bendravo, persekiojo, grasino, kad išrašys baudą, taigi dėl nemalonaus bendravimo ir elgesio pasiprašė, kad bauda būtų išrašyta. Pagal šiuos atsakymus galima daryti išvadą, kad dauguma respondentų atsisako duoti kyšį, o, respondentus, galvojusius apie kyšio davimą, atgrasė nemalonus pareigūnų bendravimas, kuris pagal Lietuvos policijos darbuotojų kodeksą, neturėtų būti įmanomas. Pagal tai galime daryti prielaidą, kad Lietuvos gyventojai elgiasi sąmoningiau ir pasirenka geriau sumokėti baudą nei duoti kyšį.

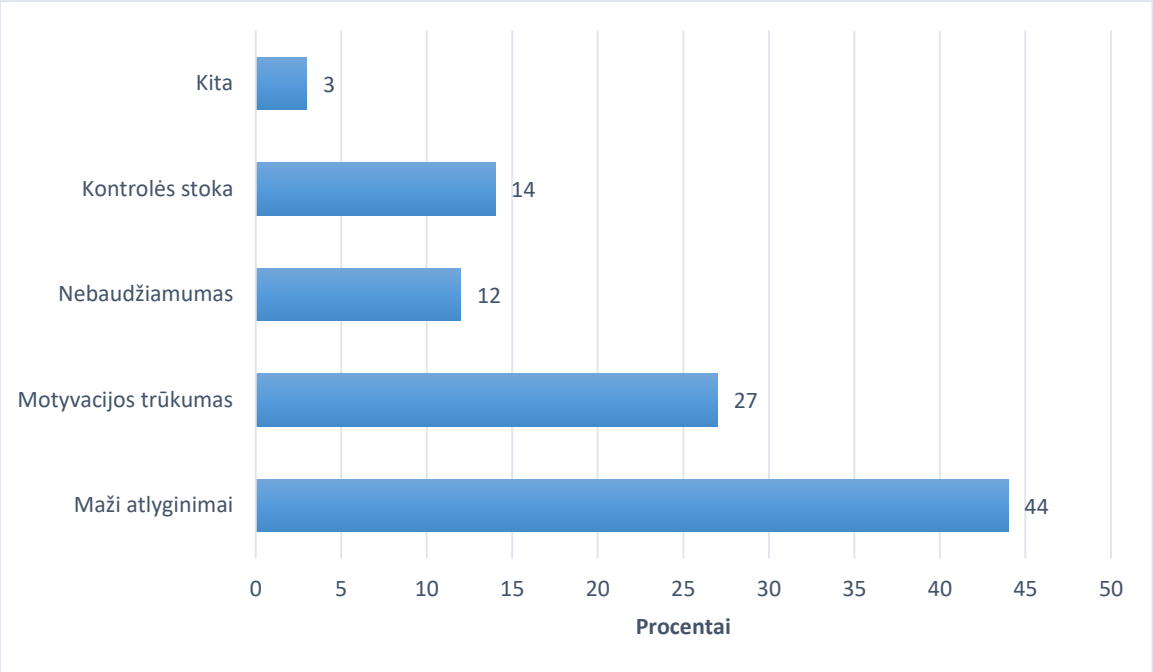
Tyrimo metu respondentų buvo prašoma nurodyti, kokio dydžio sumą davė arba duotų policijos pareigūnui (14 pav.).

14 pav. Respondentų nuomonė, kokio dydžio kyšį davė ar duotų pareigūnui, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Dauguma respondentų atsakė, kad neduotų kyšio, kad ir kokia situacija būtų. Kaip ir aukščiau įvertintas klausimas dėl kokių priežasčių neduotų kyšio, šis taip pat parodė, kad vis didesnė visuomenės dalis sąmoningėja. 31 proc. respondentų atsakė, kad policijos pareigūnui davė arba duotų kyšį ne pinigine išraiška, t. y. dovanomis, paslaugomis ir kita. Vis mažesnė visuomenės dalis kyšį policijos pareigūnui duotų pinigais.

Tyrimo metu buvo aktualu išsiaiškinti dėl kokių priežasčių atsiranda korupcijos atvejų policijos sistemoje. Nors šis klausimas buvo aptartas teorinėje dalyje, įdomu jį panagrinėti praktiškai – korupcijai gyvuoti gali atsirasti įvairiausių naujų priežasčių. Respondentams buvo pateikti variantai: maži atlyginimai, motyvacijos trūkumas, nebaudžiamumas, kontrolės stoka. Taip pat atviras laukelis respondentų nuomonei išsakyti (15 pav.).

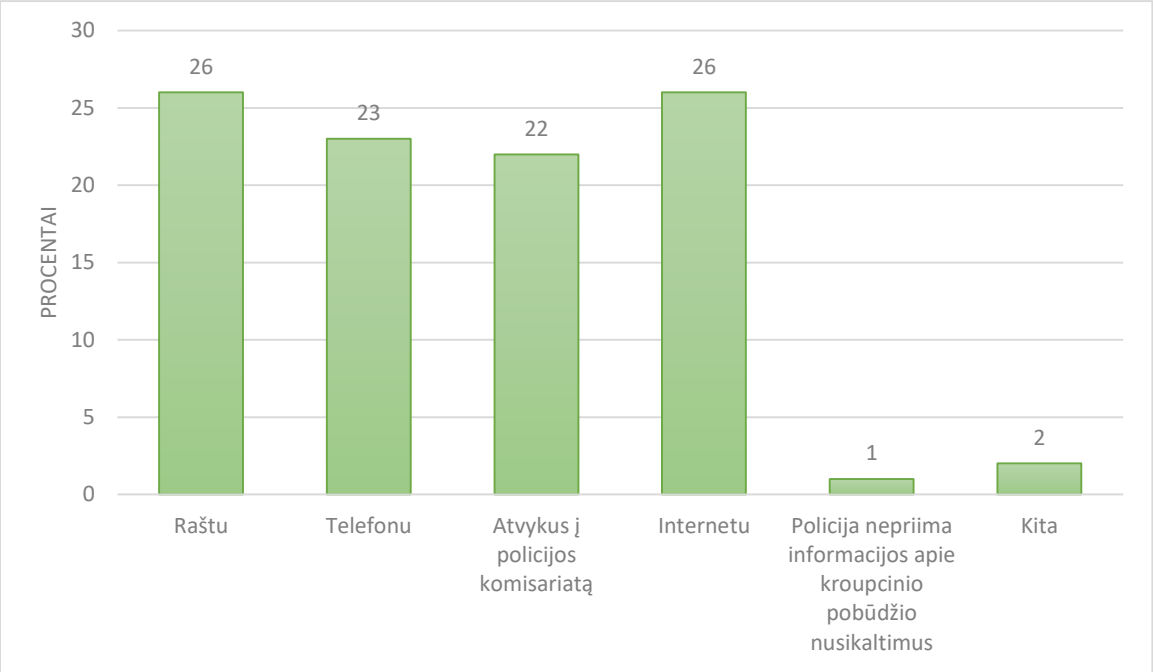

15 pav. Respondentų nuomonė dėl kokių priežasčių atsiranda korupcija policijoje, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Pagrindine priežastimi dėl korupcijos atsiradimo policijos sistemoje, respondentai įvardijo mažą atlyginimą (44 proc.) ir motyvacijos trūkumą (27 proc.). Iš gautų rezultatų galime daryti prielaidą, sumažinti korupciją policijos sistemoje galėtų finansų didinimas ir atsakingesnė atranka į Lietuvos policijos mokyklą. Dar buvo gauti keli atsakymai, kad vis dar egzistuoja sovietinė žmonių mąstysena. Taip pat buvo gautas atsakymas, kad policijos sistemoje gyvuoja nepotizmas, kuris ypač matomas vadovų elgesyje, kas mažina žemesnės grandies pareigūnų motyvaciją. Kitas atsakymas, kad problema glūdi reagavimo skyriuje, o kelių policijoje yra sumažėjusi. Anot respondento, tyrėjų kabinetuose, kuriuose nėra vaizdo stebėjimo kamerų, susidaro palanki terpė korupcijai vešėti.

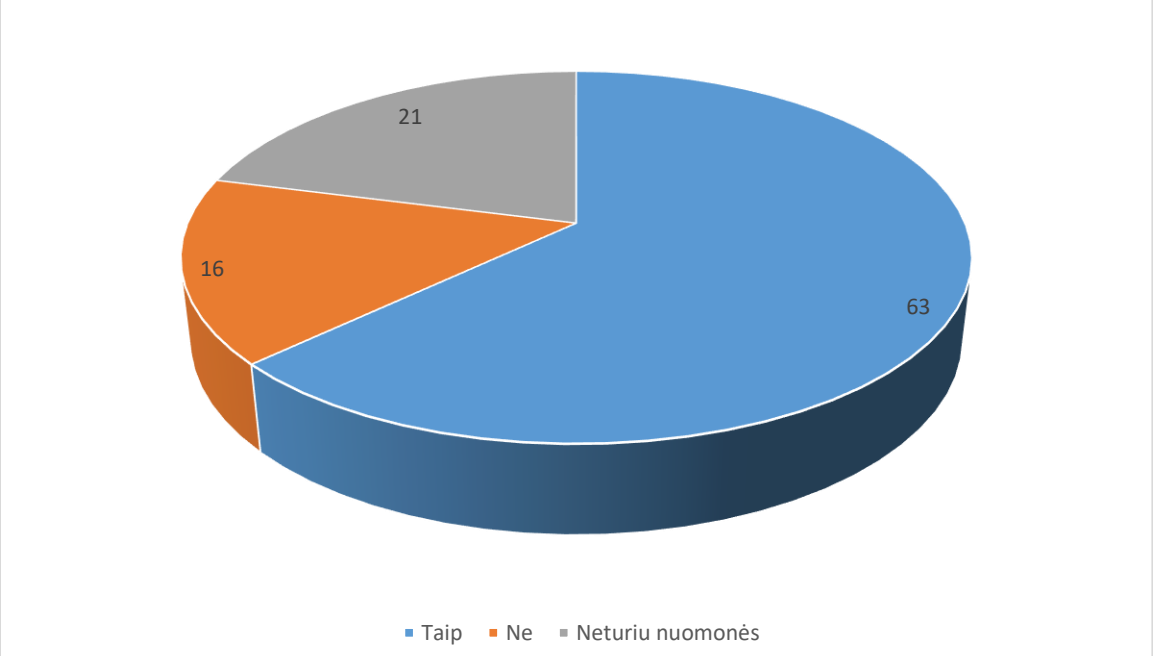
Siekiant skatinti visuomenės pilietiškumą, gyventojai susidūrę su korupcijos apraiškomis policijos sistemoje apie tai gali pranešti įvairiomis priemonėmis. Apie policijos pareigūnų neetišką ir nesąžiningą elgesį, jų daromus ar ketinamus daryti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas asmenys gali pranešti raštu, elektroniniu paštu, tinklalapyje e.policija.lt, tinklalapyje policija.lrv.lt.

Tyrimo metu siekta įvertinti, ar respondentai įvykus korupcinio pobūdžio nusikalstamai veikai žinotų, kur gali kreiptis. Iš išvardintų variantų taip pat paliktas atviras laukelis respondentų nuomonei (pav. 16).

16 pav. Respondentų nuomonė, ar žino, kur pranešti apie korupcijos apraiškas, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

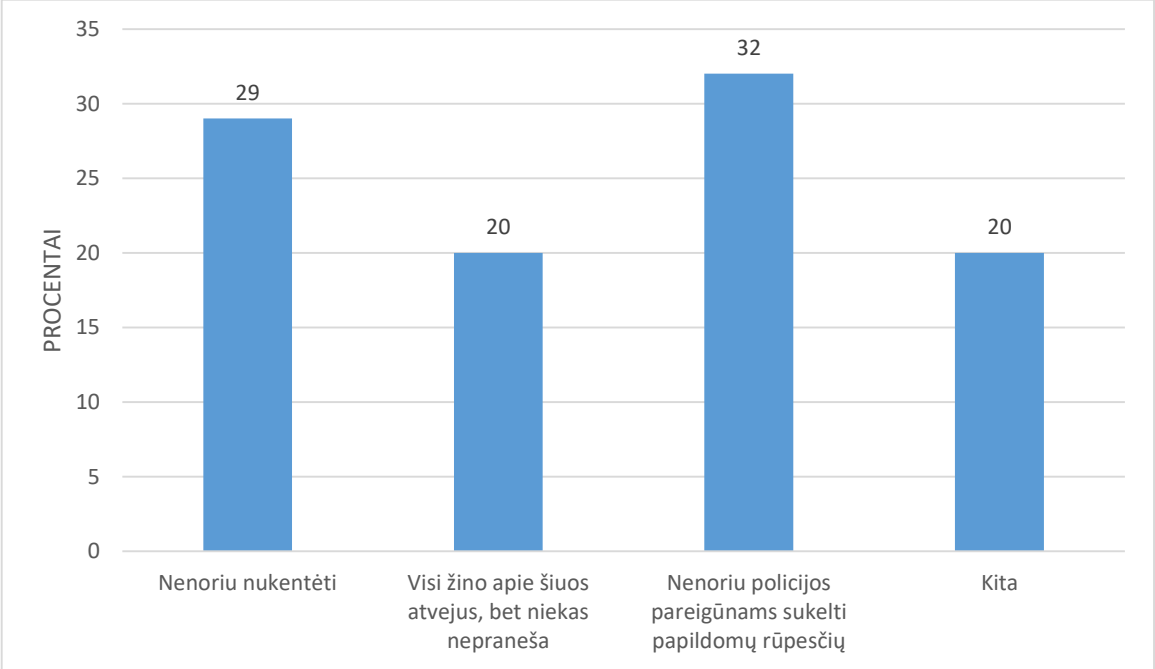
Analizuojant respondentų atsakymus šie pasiskirstė tolygiai ir dauguma respondentų nurodė žinantys, kur galėtų pranešti apie korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką. Taip pat tarp atsakiusių buvo manančių, kad nereikėtų pranešti apie korupcijos apraiškas Lietuvos policijos sistemoje. Papildomai domėtasi, ar šie praneštų apie korupcijos atvejį policijoje (pav. 17).

17 pav. Respondentų nuomonė, ar praneštų apie korupcijos atvejį policijos sistemoje, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Dauguma respondentų atsakė, kad praneštų apie korupcijos atvejį policijos sistemoje. Tai rodo visuomenės pilietiškumą ir sąmoningumą kovoje su korupcija. Atitinkamai tai sudaro sąlygas korupcijos atvejų policijos sistemoje tendencingai mažėti. Labai tikėtina, kad tai gali užkirsti kelią pareigūnams paimti ar reikalauti kyšio, kadangi asmuo gali apie tai pranešti, pareigūnas nebėra garantuotas, kad šis veiksmas nebus praneštas institucijai ir jam nereikės už tai atsakyti.

Respondentai, kurie atsakė, kad nepraneštų apie korupcijos atvejį arba neturi nuomonės, buvo nukreipti į kitą klausimą, siekiantį išsiaiškinti dėl kokių priežasčių nepraneštų apie korupciją. Respondentams buvo pateikti variantai: nenoriu nukentėti; visi žino apie šiuos atvejus, bet niekas nepraneša; nenoriu policijos pareigūnams sukelti papildomų rūpesčių ir pateiktas atviras laukelis respondentų nuomonei išreikšti (pav. 18).

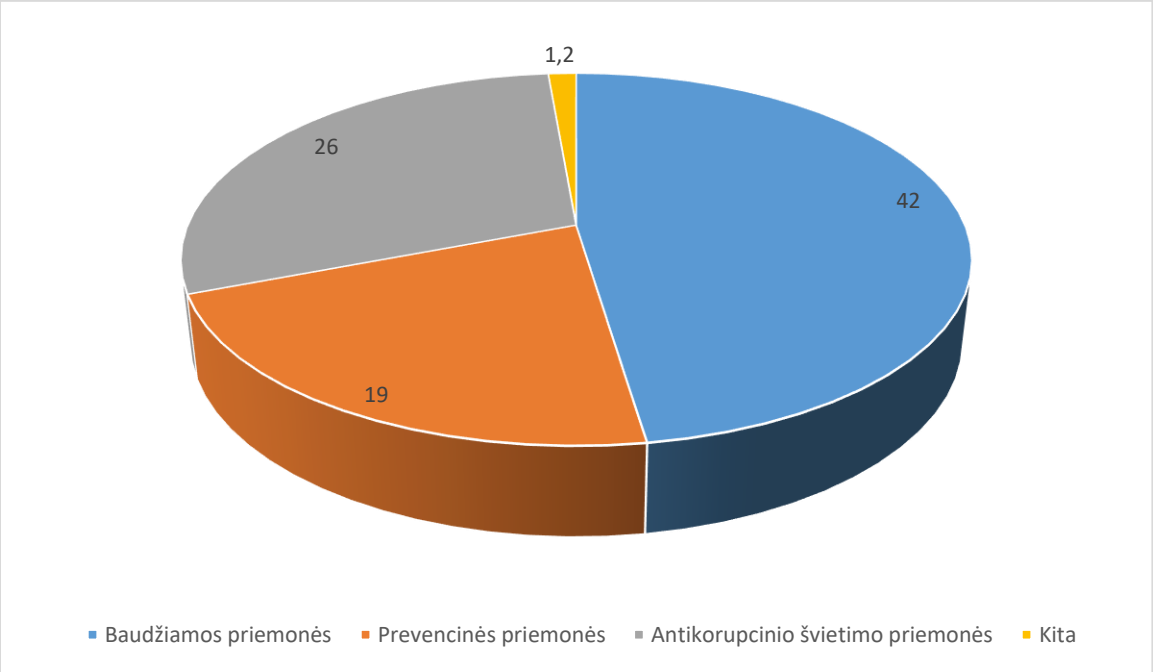

18 pav. Respondentų nuomonė dėl kokios priežasties nepraneštų apie korupcijos atvejį, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Nagrinėjant respondentų atsakymus matyti, kad didžiausią dalį atsakymų sudaro, tai, jog respondentai nenori patys nukentėti, taip pat sukelti problemų policijos pareigūnams. Analizuojant atvirame laukelyje išsakytas nuomones pastebėta, kad respondentai yra abejingi korupcijos atvejams ir nurodo, kad apie šiuos atveju tegul praneša kiti asmenys, taip pat nurodo, kad šiuos atvejus sunku įrodyti ir būtų sugaištas jų laikas. Ši respondentų nuomonė yra klaidinga, kadangi kuo greičiau po įvykio šie praneštų apie korupcijos atvejį, tuo greičiau sureaguotų atitinkami pareigūnai, galintys pradėti tyrimą, peržiūrėti tarnybinių automobilių vaizdo kameras, pareigūnų kūno kameras, atlikti asmens kratas. Taip pat matyti susidariusi ydinga nuomonė, kad tai tik laiko

gaišimas. Iš tikrųjų praktika rodo, kad kuo daugiau tokių situacijų bus išsiaiškinta, tuo policijos sistema galės labiau tobulėti ir vykdyti kruopštesnę policijos pareigūnų atranką.

Kadangi vis atsiranda korupcijos atvejų policijos sistemoje, anketoje buvo klausta, kokios priemonės būtų efektyviausios mažinant korupciją. Respondentams buvo pateikti variantai: baudžiamos priemonės, prevencinės priemonės, antikorupcinio švietimo priemonės. Taip pat paliktas atviras laukelis respondentų nuomonei išsakyti (pav. 19).

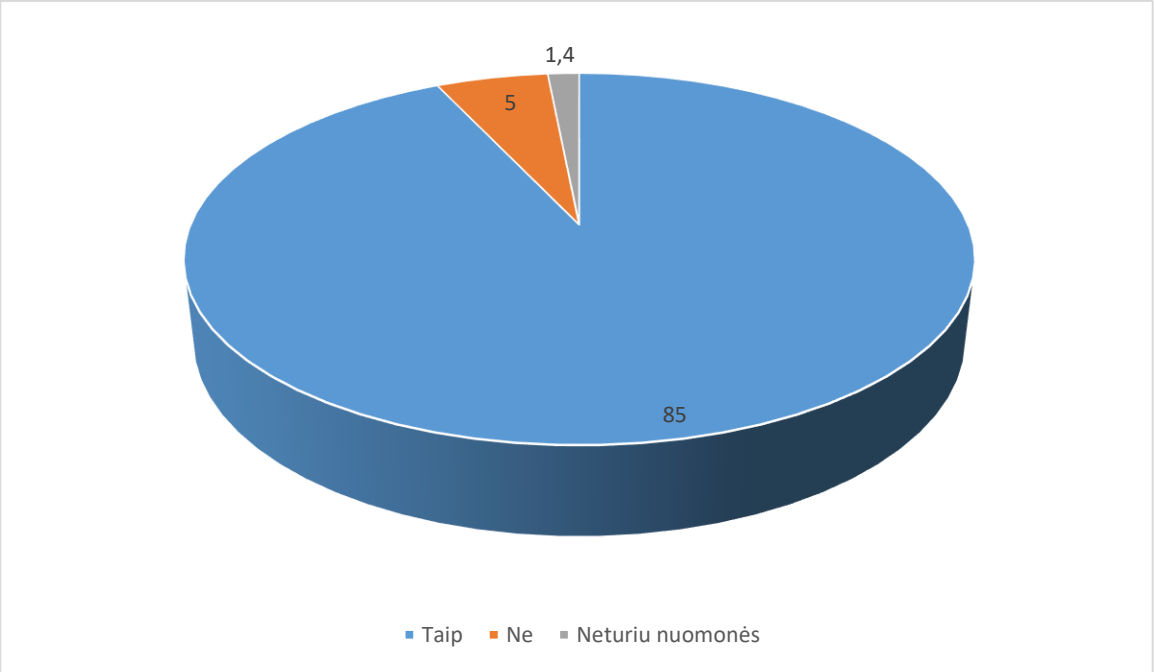
19 pav. Respondentų nuomonė, kokios priemonės mažina korupciją, proc.

(šaltinis: sudarytas autoriaus)

Daugiausia respondentų nurodė, kad korupcija policijos sistemoje sumažėtų, jeigu būtų sugriežtintos baudžiamosios priemonės. Nagrinėjant respondentų nuomonę atvirame atsakyme, matyti, kad dalis respondentų mano, kad korupcijos atvejų sumažėtų, jeigu pareigūnų atlyginimai augtų, taip pat buvo nurodžiusių, kad būtina visus atvejus policijos sistemoje viešinti žiniasklaidoje, tinkamai vykdyti pareigūnų atrankas, reguliariai ir kruopščiai atlikti visų darbuotojų rotaciją, naudoti vaizdo kameras visuose veiksmuose, uždrausti dirbti valstybinėse įstaigose.

Remiantis „Lietuvos korupcijos žemėlapiais“, galima pastebėti, kad visuomenės nuomonė apie policijos sistemą gerėja. Nuo 2016 metų visuomenė mano, kad korupcijos atvejų policijos sistemoje sumažėjo, o 2021 metais pagal labiausiai korumpuotas institucijas Lietuvoje policija užėmė tik 8 vietą iš 12. Respondentų tyrimo metu norėta palyginti duomenis, todėl buvo

užduotas klausimas ar per pastaruosius 10 metų sumažėjo korupcijos atvejų policijos sistemoje (pav. 20).

20 pav. Respondentų nuomonė ar sumažėjo korupcijos atvejų, proc. (šaltinis: sudarytas autoriaus)

Net 85 proc. respondentų atsakė manantys, kad per pastaruosius 10 metų sumažėjo korupcijos atvejų policijos sistemoje. Iš gautų rezultatų galima daryti išvadą, kad policijos sistema pasikeitė į gerąją pusę ir korupcijos lygis iš tikrųjų sumažėjo, kas parodo, kad policijos sistema tobulėja ir joje lieka vis mažiau nemotyvuotų pareigūnų.

Apibendrinus tyrimo „Korupcija Lietuvos policijos sistemoje“ rezultatus, matome, kad gyventojai mano, jog korupcija yra neigiamas reiškinys ir dauguma šio reiškinio nepalaiko. Remiantis respondentų nuomone ir „Lietuvos korupcijos žemėlapio“ rezultatais, pastebimas teigiamas pokytis, kad per pastaruosius 10 metų korupcijos atvejų policijos sistemoje yra sumažėję. Pagrindinės priežastys, kodėl vis dar pasitaiko korupcijos atvejų, tai maži atlyginimai ir darbuotojų motyvacijos trūkumas. Pagrindiniai veiksniai, kurie padėtų pašalinti korupciją iš policijos sistemos, tai didesnis finansavimas ir atsakingesnė darbuotojų atranka.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė rodo, kad korupcija nuo seno aptinkamas reiškinys. Pirmą kartą korupcijos atvejį aprašė Indijos karalius Kautila, kuris akcentavo, kad tai yra neigiamas reiškinys, kenkiantis ekonomikai. Korupcijos sąvoka dar ir šiandien yra populiari ir plačiai vartojama ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Atlikti tyrimai parodė, kad nėra vienos universalios korupcijos sampratos apibrėžties, kadangi kiekvienas autorius korupciją suvokia savitai, dažnai tai nulemia, jog kiekvienoje šalyje korupcijos apraiškos yra skirtingos. Vis dėlto galime įžvelgti tendenciją, kad daugelis autorių tarpusavyje sutaria, jog korupcija yra neigiamas socialinis reiškinys, nusikalstama veika, kai tam tikras įgaliotas asmuo veika ar neveikimu siekia tam tikros naudos sau ar kitiems už tai gaudamas atlygį. Korupcijos reiškiniui nepakanka, kad asmuo naudojasi savo įgaliojimais ir už padarytą veiką gauna atlygį, jam taip pat būtini kiti elementai: atsakomybės trūkumas, padaryta žala ir nepaklusnus elgesys.
2. Teisės aktų analizė parodė, kad nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje nėra priimta vienodo ir bendro korupcijos apibrėžimo. Nacionalinėje teisėje pastebime, kad korupcija suprantama siaurąja prasme, t. y. korupcija siejama su valstybės tarnautojų ar jiems prilygintų asmenų piktnaudžiavimu valdžia. Tarptautinės teisės aktų analizė parodė, kad vyrauja klasikinė ir modernioji korupcijos apibrėžtis. Teisės aktuose, kuriuose aptinkama modernioji apibrėžtis, yra įtrauktos ne tik viešosios, bet ir komercinės veiklos sritys privačiame sektoriuje ir nurodomos korupcijos pasireiškimo formos. Sykiu galime pastebėti, kad kiekvienas teisės aktas yra priimtas siekiant pažaboti korupciją, kadangi tai yra neigiamas reiškinys, kuris palieka neigiamus reiškinius.
3. Atlikti tyrimai parodė, kad yra penkios korupcijos atsiradimo priežastys: socialinės, teisinės, institucinės, visuomenės pilietiškumo ir išoriniai veiksmai. Kiekvienais metais fiksuojami korupcijos atvejai policijoje. Kelių eismo taisyklių pažeidimai dažniausiai sudaro sąlygas korupcijai policijos sistemoje atsirasti. Tyrimai parodė, kad korupcijos priežastis policijoje galima suskirstyti į dvi kategorijas: struktūrines ir institucines. Mokslinės literatūros ir teisinių aktų analizė parodė, kad veiksniai, turintys įtakos policijos veiklai, kyla tiek iš policijos kaip organizacijos vidaus, tiek iš išorinių veiksnių, kurie randasi dėl bendradarbiavimo su kitomis institucijomis, visuomene ir pan. Tai daro žalą ekonomikai, viešojo valdymo sektoriuje ir socialinėje-politinėje erdvėje. Korupcija pažeidžia žmogaus teises, demokratiją, iškreipia socialinį teisingumą.
4. Dokumentų tyrimo analizė parodė, kad Lietuvos korupcijos situacija gerėja, kadangi 2016 metais tarp 180 šalių Lietuva užėmė 38 vietą, o pagal 2021 metus 34 vietą. Tačiau tyrimai

rodo, kad gyventojai korupciją laiko labai rimta problema. Lietuvos gyventojai mano, kad policija mažiau korumpuota, pagal atliktus tyrimus policija tarp 12 institucijų užėmė tik 8 vietą. Prie gerėjimo prisideda policijos sistemos tobulinimas, vykdomos korupcijos prevencijos, korupcijos atvejų viešinimas, įkurtos institucijos ir organizacijos, kovojančios su korupcija. Žvelgiant tarptautiniu mastu Lietuvoje vis dar yra nedaug institucijų ir organizacijų, kovojančių su korupcija, tačiau jos išskirtinai efektyvios, nes prisideda ne tik prevenciškai, bet ir korupcijos atvejų tyrime.

5. Korupcijos priežasčių Lietuvos policijos sistemoje analizė parodė, kad gyventojai korupciją laiko neigiamu reiškiniu ir jam nepritaria. Pagrindinėmis korupcijos priežastimis įvardijami maži atlyginimai ir pareigūnų motyvacijos trūkumas. Pozityviai nuteikia tyrimų duomenys, rodantys, jog per paskutinius 10 metų gyventojai įvertino, kad korupcija Lietuvos policijoje sumažėjo.

PASIŪLYMAI

1. Pagal atliktą korupcijos priežasčių Lietuvos policijos sistemoje analizę pastebėta, kad korupcijos problema yra ne tik susijusi su reaguojančiais ir patruliuojančiais pareigūnais, bet ir su pareigūnais, atliekančiais savo darbą kabinetuose, todėl siūlytina įrengti vaizdo stebėjimo kameras kabinetuose, kuriuose dirba tyrėjai.
2. Reaguojantys ir patruliuojantys pareigūnai vis dar ima kyšius už kelių eismo taisyklių pažeidimus. Siūlytina, kad kiekvienas pareigūnas, sustabdęs automobilį ir bendraudamas su automobilio vairuotoju įsijungtu kūno kameras siekiant, jog pareigūnas ar vairuotojas negalėtų tartis dėl kyšio. Viršininkai privalėtų tikrinti kūno ir tarnybinių automobilių kameras, taip galėdami išsiaiškinti, ar pareigūnai dirba sąžiningai ir visais atvejais įsijungia kūno kameras. Pastebėjus pažeidimą atlikti tarnybinį patikrinimą.

SANTRAUKA

Šio magistro darbo nagrinėjama tema – „Korupcija policijos sistemoje“. Juo siekiama išanalizuoti korupcijos Lietuvos policijos sistemoje priežastis bei nustatyti nusikalstamos veikos padarinius. Visose pasaulio valstybių tarnybose labai dažnai susiduriama su tokiu reiškiniu kaip korupcija. Lietuvoje su korupcija kovoja specialiųjų tyrimų tarnyba ir kitos prevencinės organizacijos. Pagal „Transparency International“ Lietuvos skyriaus (toliau – TILS) pateiktus Lietuvos korupcijos žemėlapyje organizacijos „Vilmorus“ susistemintus duomenis apie tam tikrų kategorijų korupciją 2020 m. lapkričio – 2021 m. sausio mėn. tarp kitų aktualių problemų Lietuvoje korupcija užėmė 5 vietą po mažų atlyginimų, sveikatos apsaugos problemų, didelių kainų ir bedarbystės. Viena iš institucijų, kurioje egzistuoja korupcija, yra įvardijama Lietuvos policija, nors privalo užtikrinti įstatymų laikymosi skaidrumą, vykdyti įstatymus ir juos gerbti. Kad korupcijos atvejai išnyktų iš Lietuvos policijos sistemos, būtina nustatyti atsiradimo priežastis. Darbo objektas – korupcija policijos sistemoje.

Darbe buvo iškelti keturi uždaviniai, kurie atskleistų darbo temą, atitinkamai pagal juos išsidėliojo skyriai ir poskyriai. Pirmiausia norėta apibrėžti korupcijos sampratą. Šiam uždaviniui buvo skirtas skyrius, kuriame kalbama apie korupcijos istoriją, jos rūšis, formas. Kiekvienas mokslininkas korupciją apibrėžia skirtingai, kadangi kiekvienoje šalyje korupcijos formos skiriasi. Antras uždavinys buvo nustatyti korupcijos policijos institucijoje priežastis ir padarinius. Šiam uždaviniui buvo skirtas poskyris, padėjęs atskleisti iš mokslinės literatūros kylančias priežastis ir padarinius. Trečiajame uždavinyje siekta išnagrinėti korupcijos statistiką policijoje. Tam skirtame poskyryje aptarti „Transparency International“ sociologiniai tyrimai „Pasaulinis korupcijos barometras 2016 m.“ ir „Pasaulinis korupcijos barometras 2021 m.“, Lietuvos korupcijos žemėlapiai 2011–2021 m. ir Vidaus reikalų ministerijos Lietuvos gyventojų apklausos apie viešojo saugumo situacijas. Ketvirtajame uždavinyje buvo svarbu atlikti korupcijos atsiradimo priežasčių Lietuvos policijos sistemoje analizę. Sudaryta anketa, kurią užpildė atsitiktiniai Lietuvos gyventojai. Atsakymai į klausimus padėjo nustatyti objektyvias priežastis dėl kurių pasitaiko korupcijos atvejų.

Galiausiai atlikus išsamų teorinį ir praktinį tyrimą, pasitvirtino tai, kad policijoje vis dar egzistuoja korupcija, tačiau pastebima, kad šių atvejų kiekvienais metais fiksuojama vis mažiau. Tyrimas parodė, kad egzistuoja dvi pagrindinės priežastys korupcijai rastis: nepakankamas pareigūnų atlygis ir motyvacijos stoka.

Magistro darbe remtasi bendraisiais teoriniais tyrimo metodais: mokslinės literatūros analizė, lyginamasis teisinis, loginis, istorinis požiūriai, apklausa, sisteminė analizė.

SUMMARY

The topic of this master thesis is "Corruption in the police system". The aim of this thesis is to analyse the causes of corruption in the Lithuanian police system and to determine the consequences of the crime. In all the countries of the world, the services are very often confronted with such a phenomenon as corruption. In Lithuania, the Special Investigation Service and other preventive organisations fight corruption. According to the Corruption Map of Lithuania by Transparency International Lithuania, Vilmorus' structured data on certain categories of corruption in November 2020-January 2021, among other topical problems, corruption in Lithuania ranked 5th, after low wages, health care problems, high prices and unemployment. One of the institutions where corruption exists is the police. The Lithuanian police is one of the institutions that must ensure transparency, enforce and respect the law. In order for corruption to disappear from the police, it is necessary to identify the reasons for its occurrence. The subject of this paper is corruption in the police system.

The work has five objectives to reveal the subject of the work, each objective being revealed in a specific section. The first task is to define the concept of corruption. This task was the subject of a chapter on the history of corruption, its types and forms. Each scholar defines corruption differently, as the forms of corruption vary from country to country. The second task is to identify the definition of corruption in national and international legislation. A sub-task has been assigned to this task, in which the legislation has been examined to reveal the definition of corruption in different legislations. The third task is to identify the causes and consequences of corruption in the police institution. A sub-task was assigned to this task, which helped to uncover the causes and effects that emerged from the academic literature. The fourth task was to examine the statistics of corruption in the police. A sub-chapter was devoted to this task, which examined Transparency International's sociological surveys 'Global Corruption Barometer 2016' and 'Global Corruption Barometer 2021', the Lithuanian Corruption Maps 2011-2021 and the Ministry of the Interior's surveys of the Lithuanian population on public security situations. The fifth task was to analyse the causes of corruption in the Lithuanian police system, for which a questionnaire was developed and answered by a random sample of the population, which helped to identify the objective causes of corruption.

From all these four objectives and the chapters that reveal the set objectives in general, we can observe that there are still cases of corruption in the police, but these cases are decreasing year by year. According to the studies carried out, there are two main reasons why corruption occurs: low salaries of officers and lack of motivation.

The theoretical research methods used in the Master's thesis are: analysis of scientific literature, survey, comparative legal, logical, historical, systematic analysis.

PRIEDAI

ANKETA

Gerb. respondente, esu Mykolo Romerio universiteto magistrantė Ineta Stankevičiūtė. Rašau magistro darbą tema „Korupcija Lietuvos policijos sistemoje“. Apklausos tikslas įvertinti korupciją, jos priežastis Lietuvos policijos sistemoje. Atsakymai anonimiški, jie bus panaudoti išskirtinai tik tyrimo tikslams.

1. Jūsų lytis:
    - Moteris;
    - Vyras.
2. Jūsų amžius:
    - 18–25 metai;
    - 26–35 metai;
    - 36–45 metai;
    - 46–56 metai;
    - Virš 57 metų.
3. Jūsų išsilavinimas
    - Pradinis;
    - Vidurinis;
    - Profesinis;
    - Aukštesnysis;
    - Aukštasis.
4. Ar jūs žinote kas yra korupcija?
    - Taip;
    - Ne;
    - Nežinau.
5. Ar jūs žinote kaip pasireiškia korupcija?
    - Taip;
    - Ne;
    - Nežinau.
6. Kokios, jūsų nuomone, labiausiai korumpuotos institucijos Lietuvoje? (galite žymėti kelis variantus)
    - Sveikatos apsaugos institucijos / ligoninės;
    - Teismai;

- Prokuratūra;
- Policija;
- Seimas;
- Politinės partijos;
- Miestų ir rajonų savivaldybės;
- Vyriausybė;
- Privačios verslo įmonės;
- Kita (įrašykite) _____

7. Kaip manote, ar korupcija policijos sistemoje yra labai rimta problema?
    - Labai rimta problema;
    - Rimta problema;
    - Nerimta problema;
    - Neturiu nuomonės.
8. Ar Jums teko susidurti su korupcija policijos sistemoje? (Jei atsakėte ne, pereikite prie 12 klausimo)
    - Taip;
    - Ne.
9. Kokios priežastys Jus paskatino duoti kyšį?
    - Kyšio davimas padeda spręsti problemas;
    - Galvojau, kad be kyšio davimo nepavyks išspręsti problemos;
    - Norėjau išvengti biurokratizmo;
    - Norėjau palengvinti savo finansinę padėtį;
    - Norėjau išvengti atsakomybės už padarytą pažeidimą;
    - Kad būtų suteikta slapta informacija;
    - Iš manęs reikalavo kyšio;
    - Kita (Įrašykite) _____
10. Ar kyšis buvo paimtas?
    - Taip;
    - Ne.
11. Ar kyšio davimas palengvino jūsų situaciją?
    - Taip;
    - Ne;
    - Nei pagerino, nei pablogino.
12. Dėl kokių priežasčių Jūs nedavėte kyšio?

- Kyšio davimas prieštarauja mano įsitikinimams;
- Geriau sumoku į biudžetą, nei pareigūnui;
- Iki šiol pavykdavo išspręsti visus klausimus be kyšio;
- Nes tada pažeidžiu įstatymus;
- Nebuvo tokios situacijos, kurioje iš manęs būtų reikalaujama kyšio;
- Kita (Įrašykite) _____

13. Kokio dydžio kyšį davėte arba duotumėte policijos sistemos darbuotojams?
    - Priklausomai nuo paslaugos;
    - Iki 10 eurų;
    - Nuo 11–50 eurų;
    - 51–100 eurų;
    - Daugiau kaip 100 eurų;
    - Nepiniginę išraišką (dovanos, paslaugos ir t.t.);
    - Neduočiau.
14. Kokios, jūsų nuomone, yra korupcijos atsiradimo priežastys Lietuvos policijos sistemoje?
    - Maži atlyginimai;
    - Motyvacijos trūkumas;
    - Nebaudžiamumas;
    - Kontrolės stoka;
    - Kita (Įrašykite) _____
15. Kokiais būdais galima pranešti apie korupcijos apraiškas ar korupcinius nusikaltimus? (galite žymėti daugiau nei vieną variantą)
    - Telefonu;
    - Raštu;
    - Atvykus į policijos komisariatą;
    - Naudojantis internetinėmis programomis;
    - Policija nepriima informacijos apie korupcinio pobūdžio nusikaltimus;
    - Kita (Įrašykite) _____
16. Ar praneštumėte apie korupcijos atvejį policijoje?
    - Taip;
    - Ne;
    - Neturiu nuomonės.
17. Dėl kokių priežasčių nepraneštumėte apie korupcijos atvejį policijoje?
    - Nenoriu nukentėti;

- Visi žino apie šiuos atvejus, bet niekas nepraneša;
- Nenoriu policijos pareigūnams sukelti papildomų rūpesčių;
- Kita (Įrašykite) _____

18. Kokios, jūsų nuomone, būtų efektyviausios sritys mažinant korupciją policijos sistemoje?
    - Baudžiamosios priemonės;
    - Prevencinės priemonės;
    - Antikorupcinio švietimo priemonės;
    - Kita (Įrašykite) _____
19. Kaip manote, ar korupcijos atvejai policijos sistemoje per pastaruosius 10 metų sumažėjo?
    - Taip;
    - Ne;
    - Neturiu nuomonės.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. „Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197963
2. „Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos konvencija dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkimu sudarant tarptautinius verslo sandorius“, stt, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d7_103_doc_file_1_094520.pdf
3. „Europos Komisijos 2011 m. birželio 6 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Kova su korupcija Europos Sąjungoje“, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2011237%202011%20INIT/LT/pdf
4. „Europos Sąjungos Tarybos Pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje“, stt, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d2_129_doc_file_1_115815.pdf
5. „Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.289015
6. „Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243377?jfwid=rivwzvpvg
7. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas“, infolex, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://www.infolex.lt/ta/336765:str420
8. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, infolex, žiūrėta 2021 m. gruodžio 2 d., http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=66150
9. „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4DBDE27621A2/asr
10. „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas“, e- seimas, žiūrėta 2021 m. gruodžio 2 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6d07b690968c11e8aa33fe8f0fea665f
11. „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. kovo 3 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.100816/asr
12. „Dėl Seimo ekonominių nusikaltimų tyrimo komisijos reglamento“, e-seimas, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5493?jfwid=rivwzvpvg

13. „Kovos su korupcija policijoje 2018–2020 metų programa“, policija.lrv, žiūrėta 2022 m. kovo 11 d., https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/Kovos%2Bsu%2Bkorupcija%2B2018-2020%2Bm_%2Bprograma.pdf
14. „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. kovo 10 d. nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo“, e-seimas, žiūrėta 2021-06-30, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e499812cbbe11e49bcec506eeda6c5f

MOKSLINIAI ŠALTINIAI

1. Aleknevičienė, Jolanta, „Lietuvos „kova“ su korupcija: kodėl nepastebime pažangos?“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga* 11 (2013): 249–269, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1401302719798/J.04~2013~1401302719798.pdf
2. Amundsen, Inge „Political Corruption“, *U4 ISSUE,* 6 (2006): 1–33, https://open.cmi.no/cmi-xmlui/bitstream/handle/11250/2474792/Political%20Corruption?sequence=1&isAllowed=y
3. Buinickienė, Nadežda, „Korupcijos priežastys ir jų valdymo priemonės Lietuvos sveikatos priežiūros sistemoje“. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 39, 2 (2017): 148–156, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2017~1512658277067/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content
4. Gavelytė, Ieva, „Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika“, *Teisė*, 53 (2004): 80–101, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367154583839/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content
5. Gavelytė, Ieva, „Korupcijos prevencijos priemonių reikšmė ir šiuolaikiniai ypatumai“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 5 (2005): 113–118, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154477012/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content
6. Kairienė, Ingrida, „Korupcijos apraiškos Lietuvos policijoje“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 10 (2013): 75–85, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14925/Kairien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y

7. Khoshim Ibodullaevich, Khidirov ir Tursunova Dildora Bahromovna, „Corruption: concept, genesis, evolution and survival trends“, *International journal of discourse on innovation. Integration and education,* 01, 05 (2020): 409–413, http://summusjournals.uz/index.php/ijdiie/article/view/454/453
8. Masiulis, Kęstutis, „Ar pakankamai pagrįsta korupcijos Lietuvoje tyrimų metodologija?“, *Viešoji politika ir administravimas* 14 (2005): 115–122, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13528/2395-5114-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y
9. Michailovi, Ilona, „Korupcijos apibrėžimo problematika“, *Teisė,* 54 (2005): 110–121, https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367154609323/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content
10. Montgomery, Kathleen, „Response—Corruption, Trust, and Professional Regulation*“, Journal of Bioethical Inquiry*, (2021): 1–6, https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11673-021-10149-5.pdf
11. Mungiu-Pippidi, Alina ir Till Hartmann, „Corruption and Development: A Reappraisal“, *iš Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 12.
12. Nye, Joseph, „Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis“, *The American Political Science Review* 61, 2 (1967): 417–427, https://www.jstor.org/stable/1953254?read-now=1&refreqid=excelsior%3A10be7bfc64872d0d28be3d79a2d9de69&seq=3#page_scan_tab_contents
13. Pakštaitis, Laurynas, „Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą: teorinės ir praktinės problemos“ (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitete, 2004). https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/17897/Disertacija_Pakstaitis.pdf?sequence=1&isAllowed=y
14. Palidauskaitė, Jolanta „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“, *Viešoji politika ir administravimas,* ISSN 1648-2603, Nr. 13 (2005): 25–38, https://www.mruni.eu/upload/iblock/9f6/3_j.palidauskaite.pdf
15. Palidauskaitė, Jolanta, „Korupcijos sklaidos formos Lietuvoje: tarp sovietinio palikimo ir rinkos padiktuoto pragmatizmo“, *Viešoji politika ir administravimas,* Nr. 18 (2006): 57–72, http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z18/Nr18_6_Palidauskaite.pdf

16. Piliponytė, Jolanta „Korupcija: teoriniai bandymai apibrėžti ir paaiškinti“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas,* 2 (2004): 83–95, https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/5965/4873
17. „Political corruption“, Transparency International, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., https://www.transparency.org/en/corruptionary/political-corruption
18. Pruskus, Valdas, „Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos“, *Santalka*, 15, 2 (2007): 60–72, http://elibrary.lt/resursai/Mokslai/VGTU/Santalka/2007/2/8.pdf
19. Raudonienė, Aida, „Korupcijos kategorijų analizė“, *Jurisprundencija*, 41, 33 (2003): 81–90, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426/3221
20. Raudonienė, Aida, „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“, *Jurisprundencija*, 32, 24 (2002): 114–121, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3542/3334
21. Sakalauskas, Gintautas, „Nusikaltimų prevencijos programų Lietuvoje nuostatos: tarp absurdo ir kokybės“, *Kriminologijos studijos*, 4 (2016): 72–97, https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/10728/8812
22. Semchuk, Zhanna, Iryna Zharoskaya ir Olga Merdova, „Corruption as a negative social phenomenon hindering the economic development of the state“, *Baltic journal of economic studies*, 4, 4 (2018): 295–300, http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/476/pdf
23. Šatienė, Gintarė, „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“, *Jurispundencija*, 65, 57 (2005): 113-121, https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3118/2919
24. Tamelė, Ilona, „Teisės atitikties valdymo sistemų teisinis reguliavimas užkertant kelią korupcijai ir jų vaidmuo nustatant juridinių asmenų bei jų vadovų civilinę baudžiamąją atsakomybę“, *Public security and public order*, 28 (2021): 166–183, https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/6807/5473
25. Transparency international, „Corruption in justice and security“, (2011): 1–11, https://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/285_Corruption_in_justice_and_security.pdf
26. Urbonas, Raimundas, „Corruption in Lithuania“, *Connections*, 9, 1 (2009) https://www.jstor.org/stable/pdf/26326194.pdf?refreqid=excelsior%3A5ca7cc13d282584a380c366f02313659
27. Ustila, Tomas, „Korupcijos ypatumai teismų sistemoje ir kovos su ja metodai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2009) https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1788383/datastreams/MAIN/content

28. Zufarov, Rustam, „Concept of corruption and some prevention measures“, *ProAcademy*, 1, 2 (2018): 26–31, https://uzjournals.edu.uz/cgi/viewcontent.cgi?article=1115&context=proacademy

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. *Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovas,* (Vilnius: 2018) https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/aav_viesajam_2018_09_05_viesinimui_pdf_2_lt.pdf
2. Ambrazevičiūtė, Kristina, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje: monografija,* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2020), https://teise.org/wp-content/uploads/2021/03/Korupcija-privaciame-sektoriuje.pdf
3. Bilius, Mingaugas *, Policijos pareigūnų rengimo vadovėlis* (Mastaičiai: Lietuvos policijos mokykla, 2018)
4. Dzhekova, Rositsa, Philip Gounev ir Tihomir Bezlov*, „Countering police corruption: European perspective“,* (Center for the study of democracy, 2013), https://books.google.lt/books?id=pMVGAgAAQBAJ&pg=PA29&lpg=PA29&dq=countering+police+corruption+european+perspectives&source=bl&ots=hGq-SpSJwA&sig=YJyKemp8pJaqwkYaKOSnAMnbWMM&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiBqNSDs53MAhWJCCwKHXDXAJgQ6AEIQTAC#v=onepage&q=countering%20police%20corruption%20european%20perspectives&f=false
5. Grzegorz Grosse, Tomasz, *Antikorupciniai veiksmai ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse*, Florencija (2000), https://www.batory.org.pl/ftp/program/przeciw-korupcji/pk0001.pdf
6. I. Heidenheimer, Arnold ir Michael lohnston, *Political Corruption: Concepts & Contexts* (New York: Transaction publishers, 2002)
7. Justickis, Viktoras, *Kriminologija* (Vilnius: LTU Leidybos centras, 2001).
8. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Eglė ir Tomas Šedbaras*, Korupcijos apsireiškimo tikimybės nustatymas* (Vilnius: 2017), https://www.stt.lt/data/public/uploads/2019/11/d1_mokymo_medziaga_korupcijos__pasireiskimo_tikimybes__nustatymas_17_09_07_gp.pdf
9. Kardelis, Kęstutis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Šiauliai: 2017);

10. Klidgaard, Robert, *International Cooperation Against Corruption*, Finance & Development (1998), https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf;
11. „Lietuvos korupcijos žemėlapio tyrimas“, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, žiūrėta 2021 m. gruodžio 2 d., https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437;
12. Measures to prevent corruption, *Study of European Centre for Parliamentary Research and Documentation in the EU Member States*, Strasbourg (1999) cituota iš: Viktoras Justickis, Kriminologija, (Vilnius: Lietuvos teisės universistetas, 2001);
13. Palidauskaitė, Jolanta, *Etika valstybės tarnyboje* (Kaunas: Technologija, 2010);
14. Pope, Jeremy, *Confronting corruption: the elements of a national integrity system* (London: Transparency International, 2000), https://bsahely.com/wp-content/uploads/2016/10/the-ti-source-book-20001.pdf;
15. Sakalauskas, Gintaras, *„Kriminologijos paskaitos“, slide player*, žiūrėta 2022 m. sausio 5 d., https://slideplayer.lt/slide/17866857/
16. Stephenson, Matthew, *Klitgaard's Misleading „Corruption Formula“,* The Global Anticorruption Blog, 2014 m. gegužės 27 d., https://globalanticorruptionblog.com/2014/05/27/klitgaards-misleading-corruption-formula/
17. The World Bank, *Anticorruption in Transition A Contribution to the Policy Debate*, (Washington: 2000), http://pdc.ceu.hu/archive/00004172/01/contribution.pdf
18. Žukauskienė, Rita, *Kokybiniai ir kiekybiniai metodai* (Vilnius: 2008).

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. „About GRECO“, *Council of Europe, About,* žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco
2. „Apie“, *EPAC/EACN*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., https://www.epac-eacn.org/about
3. „Apie kyšiai.lt“, *kysiai.lt,* žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., Apie Kyšiai.lt - Kysiai.lt
4. „Apie TILS“, *Transparency International Lietuvos skyrius*, žiūrėta 2022 kovo 4 d., Apie TILS – Transparency International Lietuvos skyrius
5. „Corruption = Monopoly + Discretion – Accountability“, *KM Loi & Associates,* 2019 m. lapkričio 19 d., https://kmloi.com/2019/11/19/corruption-monopoly-discretion-accountability/

6. „Kauno kelių policijos pareigūnas įtariamas kyšio ėmimu iš KET pažeidėjo“, *lrytas,* 2022 m. vasario 2 d., https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/kriminalai/2022/02/02/news/kauno-keliu-policijos-pareigunas-itariamas-kysio-emimo-is-ket-pazeidejo-22260192
7. Klikūnas, Paulius ir Dalia Lombardero Chartuni, „Skaidresnės policijos link“, *policija.lrv,* žiūrėta 2022 m. kovo 19 d., https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/SKAIDRESN%C4%96S%20POLICIJOS%20LINK%20LT(1).pdf
8. „Korupcija reikšmė“, Tarptautinis žodžių žodynas, žiūrėta 2022 m. sausio 13 d. https://tzz.lt/k/korupcija/
9. „Korupcija“, *Wikipedia*, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., https://lt.wikipedia.org/wiki/Korupcija
10. „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2021: reikalingas ryžtingesnis viešojo sektoriaus įsitraukimas didinant atsparumą korupcijai“, *STT,* 2022 m. vasario 1 d., https://www.stt.lt/naujienos/7464/lietuvos-korupcijos-zemelapis-2021-reikalingas-ryztingesnis-viesojo-sektoriaus-isitraukimas-didinant-atsparuma-korupcijai:3309
11. Michalovskis, Vitalijus, „Praeitis: už kyšį grėsdavo ir odos dyrimas, ir mirties bausmė“, *Lietuvos Rytas,* 2017-05-25, https://www.lrytas.lt/kultura/istorija/2016/05/17/news/praeitis-uz-kysi-gresdavo-ir-odos-dyrimas-ir-mirties-bausme-1390098
12. „Skaidrumo akademija" įkūrimas“, *Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba,* „Skaidrumo akademija" įkūrimas | STT
13. *ŠVENTASIS RAŠTAS. Senasis ir Naujasis Testamentas*, Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija, (1998), https://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Ist_16
14. UNODC's Action against Corruption and Economic Crime, *United Nations Office on Drugs and Crime,* žiūrėta 2022 kovo 4 d., UNODC and corruption
15. What we do, *OLAF European Anti-Fraud Office*, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., What we do (europa.eu)